

VI. otevřená konference SKAV, o. s.
24. 4. 2008, Praha

stálá konference asociací ve vzdělávání

Sborník

ze VI. otevřené konference SKAV, o. s.,
24. 4. 2008, Praha

SKAV, o. s.
Praha 2008

Tento Sborník je spolufinancován Evropským sociálním fondem,
státním rozpočtem České republiky a rozpočtem hl. m. Prahy.

© SKAV, o. s., 2008

© kolektiv autorů členských asociací SKAV, o. s., 2008

OBSAH

Slovo úvodem

1. O SKAV, o. s.	7
2. Členské asociace SKAV, o. s.	13
• AISIS	13
• Asociace pedagogů základního školství ČR	16
• Asociace pro domácí vzdělávání	19
• Asociace předškolní výchovy	21
• Asociace waldorfských škol České republiky	24
• DCI-ANO	27
• JOB	30
• Kritické myšlení	33
• PAU	35
• Program „Škola podporující zdraví“	38
• Projekt ODYSSEA	41
• Sdružení pro výchovu k občanství a demokracii	43
• Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina	46
• Sdružení TEREZA	49
• Skupina NEMES	51
• Společnost Montessori	53
• Společnost pro mozkově kompatibilní vzdělávání	56
• Step by Step ČR	59
3. Příspěvky panelistů	62
• Mgr. Alena Balcarová	62
• PhDr. Hana Košťálová	66
• Mgr. Jindřich Monček	76
• Mgr. Iva Nesvadbová	91
• RNDr. Pavla Polechová, CSc.	104
• Mgr. Zora Syslová	116
4. Závěry z diskusních skupin	132

Slovo úvodem

Otevřená konference SKAV, o. s. již pošesté vytvořila prostor pro sdílení názorů a zkušeností učitelů, ředitelů a dalších aktérů na poli vzdělávání. Každým rokem se snažíme najít téma, které „hýbe“ školskou veřejností. Předloni to byly volební programy politických stran, vloni autoevaluace, která se poprvé stala standardní součástí práce školy. Při hledání letošního tématu nebylo těžké najít oblast, která by byla přitažlivá množstvím nevyřešených (a často i neřešených) problémů. Vlastně – problémy jsou téměř všude, kam se podíváme: sbory unavené nebo frustrované tvorbou ŠVP, málo peněz na mzdy, nedostatečná metodická podpora, málo času a finančních prostředků na další vzdělávání, blížící se konec termínu pro zahájení kvalifikačního studia, neřešená byrokratická zátěž škol, evropské peníze v nedohlednu...

Přestože je problémů všude dost – nebo právě proto, chtěli jsme se v atmosféře přirozené únavy z intenzivní práce na ŠVP pokusit najít ostrůvky pozitivního myšlení a zkušeností, které se mohou stát školám inspirací v jejich úsilí vzdělávat své žáky a studenty co nejlépe. Pozvali jsme odborníky, kteří se díky svému dlouhodobému působení v oblasti vzdělávání dokáží podívat na problémy z nadhledu, i zástupce škol s dobrými zkušenostmi, které mohou nabídnout ke sdílení ostatním. Příspěvky panelistů jsou doplněny o výstupy z diskuse v pracovních skupinách a prezentace jednotlivých členských sdružení SKAV, o. s.

Doufáme, že se vám sborník z VI. otevřené konference SKAV, o. s. ve své nové podobě stane zdrojem námětů pro přemýšlení o dalších krocích na cestě za kvalitou vzdělávání, ať už působilé přímo ve školách, nebo v jiných organizacích, které se vzděláváním zabývají.

Mgr. Jaroslava Simonová
předsedkyně SKAV, o. s.

1. O SKAV, o. s.

Stálá konference asociací ve vzdělávání (SKAV, o. s.) je dobrovolné seskupení pedagogických asociací, programů a občanských sdružení usilující o podporu a ochranu progresivních změn ve vzdělávání a o zprostředkování výměny informací a komunikace mezi pedagogickými iniciativami, neziskovým sektorem, státní správou, samosprávou a veřejností.

Počátek činnosti SKAV, o. s. spadá do roku 1999 a je spojen s neformální aktivitou šesti vzdělávacích asociací. Postupná snaha efektivněji a profesionálněji reagovat na aktuální problémy ve školství, jakož i na dlouhodobé problémy vzdělávacího systému v České republice vůbec, přinesla potřebu získání právní subjektivity. K nabytí předmětného statutu došlo v srpnu roku 2003, čímž byla nejen otevřena cesta k jednáním na institucionální úrovni či získávání finančních prostředků, ale i zlepšeny podmínky k intenzivnější cestě za vytčenými programovými cíli.

SKAV, o. s. usiluje o:

- prosazování svobody a rozmanitosti ve vzdělávání;
- rozvíjení pedagogických přístupů orientovaných na komplexní rozvoj osobnosti dítěte;
- podporu a zprostředkování vzájemné výměny informací a komunikaci mezi pedagogickými iniciativami, neziskovým sektorem, státní správou, samosprávou a veřejností;
- posílení role nezávislých pedagogických iniciativ při prosazování pozitivních změn kurikulární reformy v ČR a jejich zapojení do předmětných realizačních strategií;
- koordinaci postupů členských organizací při realizaci strategických záměrů ve vzdělávání a jejich prosazování;

- podporu sebevzdělávání vlastních členů sdružení a jejich profilaci na pozice odborných expertů, inovátorů, školitelů a realizátorů kurikulární reformy v ČR;
- prosazování a ochranu progresivních změn ve školském systému vůbec.

Postupná stabilizace a profesionalizace činnosti SKAV, o. s. byla či je umožněna díky laskavým grantovým příspěvkům Nadace Fund for Education při International School of Prague, Nadace Open Society Fund Praha, Nadace VIA, Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy, a podpoře První multimediální s.r.o.

Členská základna sdružení je průběžně rozšiřována o další zájemce o spolupráci, a proto SKAV, o. s. uvítá všechny asociace působící v oblasti vzdělávání, které by se rády podílely na pozitivním ovlivňování českého školství. Stanovy obsahující základní informace o předmětu činnosti, organizační struktuře či podmínkách členství, ale i přihlášku, naleznete na webových stránkách www.skav.cz.

DLOUHODOBÉ CÍLE A REALIZAČNÍ STRATEGIE ČINNOSTI SKAV, o. s.

1. Prosazovat svobodu a rozmanitost ve vzdělávání:

- sledovat provázanost připravovaných školských zákonů a koncepcí MŠMT s Bílou knihou, a vyhodnocovat možná rizika dopadu zákonů a koncepcí MŠMT na svobodu a rozmanitost ve vzdělávání;
- kooperovat při zpracování a vydávání společných připomínek/stanovisek SKAV, o. s. ke školským zákonům,

dokumentům a koncepcím, dodržovat při jejich přijímání princip konsensu;

- spolupracovat s názorově stejnými partnerskými organizacemi, politiky a odborníky při prosazování doplňků do zákonů a alternativních řešení kurikulární reformy.

2. Podporovat vzdělávání orientované na komplexní rozvoj osobnosti dítěte:

- propagovat a vzájemně využívat nabídky vzdělávacích akcí jednotlivých členských organizací a propojovat sítě školitelů i zájemců o vzdělávání (společný katalog vzdělávací nabídky...);
- spolupracovat na tvorbě metodických materiálů a vzdělávacích programů komplexního rozvoje osobnosti dítěte a implementovat je do dalšího vzdělávání učitelů (metodika SKAV, o. s. k implementaci RVP...);
- monitorovat průběh kvalitativních změn vzdělávacích procesů a podmínek ve školách a výsledky využívat při řešení strategických úkolů SKAV, o. s..

3. Zprostředkovávat výměnu informací mezi státní správou, samosprávou, školami, pedagogickou veřejností a členskou základnou SKAV, o. s.:

- organizovat setkání pro výměnu zkušeností a názorů (diskusní kulaté stoly, konference SKAV, o. s., pracovní jednání členů SKAV, o. s.);
- aktivně využívat média při propojování informačních kanálů SKAV, o. s. s ostatními partnery;
- podporovat tvorbu a efektivní užívání propojených informačních systémů.

4. Posílit roli pedagogických neziskových iniciativ v prosazování pozitivních změn kurikulární reformy v ČR:

- vydávat společná stanoviska a prohlášení ke školským dokumentům (RVP, realizační koncepce evaluace...);
- profesionalizovat odborné zázemí sekretariátu SKAV, o. s. (ustanovit odborné týmy: kurikulární, evaluační, legislativní, organizační, mediální...) a vytvořit tak fundovanou základnu pro odborná řešení strategických úkolů SKAV, o. s.;
- delegovat zástupce SKAV, o. s. na pozice odborných expertů a inovátorů do komisí, poradních orgánů MŠMT (komise pro posuzování vzdělávacích programů, poradní sbor pro evaluační koncepci, komise pro implementaci RVP...);
- rozšiřovat členskou základnu SKAV, o. s. a přijímat za členy iniciativy, které mají širší členskou základnu a shodný postoj k 1. a 2. bodu strategie SKAV, o. s.;

5. Zapojit pedagogické neziskové iniciativy do realizačních strategií kurikulární reformy v ČR:

- zapojit lektory členských organizací SKAV, o. s. do státního systému přípravy učitelů na tvorbu ŠVP a nabídnout vzdělávací kurzy k realizaci v systému DVP;
- navrhnout alternativní řešení dílčích kroků kurikulární reformy, prezentovat je v médiích i na jednání se strategickými partnery a hledat podporu pro jejich využití v praxi;
- realizovat společné projekty a řešit úkoly spojené se zaváděním kurikulární reformy;
- podporovat sebevzdělávání vlastních členů sdružení a jejich profilaci na pozici realizátorů kurikulární reformy (školitelé, evaluační, supervizoři a konzultanti).

NÁPLŇ ČINNOSTI

- Prostřednictvím Kulatých stolů SKAV, o. s. a Otevřené konference SKAV, o. s. přispíváme k výměně informací a ke komunikaci mezi pedagogickými iniciativami, neziskovým sektorem, státní správou, samosprávou a veřejností.
- Připravujeme a realizujeme vzdělávací kurzy pro učitele a úředníky veřejné správy.
- Prostřednictvím delegovaných zástupců se účastníme jednání pracovních skupin a poradních sborů MŠMT.
- Vyjadřujeme se k návrhům zákonů v oblasti vzdělávání.
- Připravujeme připomínky k dalším dokumentům připravovaným v gesci MŠMT.
- Sledujeme vývoj v oblasti vzdělávání, připravujeme a vydáváme společná stanoviska k aktuálním otázkám vzdělávací politiky.
- Vydáváme odborné publikace, studie, sborníky a brožury.

PRAVIDELNÉ AKTIVITY

Kulatý stůl

Kulaté stoly jsou veřejná diskusní setkání pořádaná SKAV, o. s. a SVP PedF UK. Základní ideou a zároveň jejich hlavní funkcí je otevřeně diskutovat nejvýznamnější a aktuální témata vzdělávací politiky, naléhavé problémy rozvoje českého i zahraničního vzdělávání a školství a možnosti jejich řešení. Vytvořit místo, kde se budou navzájem konfrontovat představy politiků a řídicích pracovníků ve školství s poznatky akademické a odborné sféry, ale i s názory a zkušenostmi pedagogických asociací a širší pedagogické a rodičovské veřejnosti. Účastnické spektrum tvoří nejen učitelé, ředitelé, pedagogičtí odborníci či všeobecná veřejnost, ale i pracovníci

MŠMT, krajů a zástupci médií včetně ČT. Setkání trvají 2-3 hodiny, jsou pořádána zdarma, bez nutnosti předchozí rezervace, pravidelně každý třetí čtvrtek v měsíci (kromě období prázdnin) v aule ZŠ Vodičkova 22 na Praze 1.

Otevřená konference

Otevřená konference SKAV, o. s. je každoročním setkáním nejen jednotlivých členských asociací SKAV, o. s., ale i zástupců z řad široké školské a odborné veřejnosti, státní správy či dalších neziskových asociací pohybujících se na poli školství a vzdělávání. Forma setkání je každým rokem obměňována, přičemž jednání zahrnuje i ohlédnutí za dosavadní činností sdružení či prezentaci aktuálních stanovisek. Z diskusí jsou pořizovány výstupy, které jsou následně uveřejněny na webu SKAV, o. s., poskytnuty médiím i využity SKAV, o. s. pro další podporu reformy. Cílem zasedání je nejen prohloubit kontakty a spolupráci mezi jednotlivými neziskovými organizacemi pohybujícími se na poli vzdělávání a školství, ale stejnou měrou zlepšit komunikaci mezi výše zmíněnými organizacemi a státními úředníky.

Členská konference

Schůzky členských asociací (tzv. členské konference) představují pravidelná pracovní setkání členů sdružení, jež probíhají jednou měsíčně (kromě období školních letních prázdnin). Na členských konferencích jsou diskutována témata Kulatých stolů SKAV, o. s. a Otevřené konference. Dále se setkání zabývají projednáváním aktuálních problémů v oblasti vzdělávací politiky a navrhováním společných stanovisek a postupu členských organizací.

2. Členské asociace SKAV, o. s.

Aisis

Název organizace:	Aisis o. s.
Kontaktní osoba:	Mgr. Milan Kotík
Adresa:	Gorkého 499, 272 01 Kladno
E-mail:	aisis@aisis.cz
Internet:	www.aisis.cz

Stručná informace o organizaci

Občanské sdružení AISIS se od svého vzniku v roce 1998 věnuje tvorbě a realizaci projektů zaměřených na rozvoj klíčových kompetencí a podporu rovných příležitostí. Ročně realizujeme více než 15 rozsáhlých projektů, které jsou většinou zaměřeny na rozvoj profesních kompetencí pedagogických a řídicích pracovníků. Jsme zakládajícími členy SKAVu. Vydáváme měsíčník na podporu aktivních pedagogů Moderní vyučování.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Občanské sdružení Aisis se od roku 1999 angažuje v modernizaci školství. Díky pilotnímu projektu „Dokážu to?“, který byl realizován v letech 1999 – 2005 se do školního kurikula dostala osobnostní a sociální výchova jako jeden ze způsobů budování klíčových kompetencí učitelů i žáků. Od roku 1999 jsme uskutečnili desítky kurzů osobnostní a sociální výchovy, kterých se zúčastnilo několik tisíc pedagogických pracovníků škol i školských zařízení, máme lektor-

ský tým a v rámci edice projektu „Dokážu to?“ vyšly tituly, které se věnují nejdůležitějším tématům OSV. V roce 2000 jsme pro vedení škol připravili ucelený program Trvalá obnova školy (TOŠ), který byl zaměřen na management změny. Od roku 2000 programem Trvalá obnova školy prošlo přes 150 převážně základních škol z celé České republiky. Absolventi programu TOŠ se sdružují ve zcela ojedinělém networku, který iniciuje každoročně řadu akcí a setkání. Za přínos našeho sdružení k reformě vzdělávání považujeme i fakt, že jsme ještě před příchodem velkých ESF projektů ukázali, jakým způsobem lze i ve školství rozsáhlé projekty realizovat a motivovali jsme tak školy k tomu, aby si podaly projekty do OPRLZ. I naše ostatní projekty přispívají k realizaci reformy vzdělávání. Ve všech se snažíme přinášet do českého školství nové pohledy a trendy, upozorňovat na důležitá témata - např. v projektech Malé granty, Minimalizace šikany, Média tvořivě, Trvalý rozvoj školských organizací. V rámci své činnosti aktivně spolupracujeme i s dalšími organizacemi, které působí na poli vzdělávání – např. s NIDV (PR kampaň k popularizaci školské reformy), VÚP (kurzy lektorských dovedností pro školitele Pilotu G), KVIC (spoluúčast v projektech Edunet a Šance) atd.

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání?

Naše občanské sdružení školám v realizaci reformy napomáhá hned několika způsoby:

- realizace vlastních projektů, jejichž cílem byla podpora škol v procesu tvorby vlastního kurikula zaměřeného na rozvoj klíčových kompetencí. Tyto projekty byly zaměřeny jak na prohloubení profesních kompetencí řídicích a pedagogických pracovníků škol, tak na rozvoj školy jako celku. Byly to např. projekty „Dokážu to?“, Média tvořivě, Rozvoj kapacit, Trvalý rozvoj školských organizací, Spolupráce a důvěra;

- pomoc školám a školským zařízením při tvorbě projektových záměrů i při následné realizaci projektů v rámci OPRLZ (např. Podpora změn, Edunet, Šance, Kruh spolupracujících škol);
- příprava a realizace seminářů na zakázku (osobnostní a sociální výchova, dílčí témata v rámci procesu tvorby ŠVP);
- konzultantská pomoc při tvorbě a následné implementaci ŠVP a vnitřní evaluaci školy;
- network základních škol k vzájemné podpoře a výměně zkušeností při realizaci kurikulární reformy.

Asociace pedagogů základního školství ČR (APZŠ ČR)

Název organizace:	Asociace pedagogů základního školství ČR (APZŠ ČR)
Kontaktní osoba:	Mgr. Jaroslav Štercl
Adresa:	Sídlo: ZŠ škola Petřiny – jih, Šantrochova 2/1800, 162 00 Praha 6
E-mail:	apzs@apzs.cz
Internet:	www.apzs.cz

Stručná informace o organizaci

Asociace pedagogů základního školství České republiky (APZŠ ČR) je nezávislá, demokratická, profesně zájmová organizace, která sdružuje pedagogické pracovníky z oblasti základního školství. Jejím posláním je umožnit pedagogům z praxe ovlivňovat školskou politiku státu, krajů a obcí, vyjadřovat se ke všem odborným problémům své profese, výchovy a vzdělávání, organizovat akce zaměřené na jejich odborný růst v procesu dalšího vzdělávání. Za svou povinnost považujeme pozitivní prezentování práce učitelů a škol ve sdělovacích prostředcích.

Smyslem naší práce je vytvoření podmínek pro potřebné změny ve školství, v práci škol a pro učitelovu svobodu; úsilí o pozitivní změny ve vztahu žák–učitel, škola–veřejnost. Z těchto zásad vychází i vzdělávací program Národní škola, který byl schválen MŠMT jako třetí vzdělávací program v roce 1997. Naše seminá-

ře se zabývají implementací moderních metodických, didaktických i odborných poznatků do vyučovacího procesu. Jsou především zaměřeny na motivaci učitelů k aktivnímu uplatňování nových forem a metod práce při výuce a při její přípravě tak. Dále se zabývají konkrétními aktivitami, které umožní aktivní aplikaci výstupů, které mají školy popsané ve školních vzdělávacích programech. O jejich vysoké odborné úrovni svědčí velmi kladné hodnocení od účastníků seminářů. Proto jsme využili možnosti zúročit naše bohaté zkušenosti a požádat o grant ESF.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Naše semináře pro učitele základních škol jsou zaměřeny pro okamžité využití účastníky v praxi. Lektory těchto seminářů jsou zkušení učitelé a ředitelé základních škol. Všechny uskutečnění semináře byly účastníky hodnoceny velmi kladně, právě pro praktické zkušenosti přednášejících lektorů. V letech 1997 – 2005 uskutečnili průměrně 10 seminářů ročně.

Od roku 1997 jsme se na transformaci školství zaměřili ve všech našich akreditovaných seminářích, jejichž tematika vycházela z programu Národní škola, který jsme vytvořili. Byl schválen v březnu 1997 jako třetí vzdělávací program vedle Obecné školy a Základní školy.

Zvýšený zájem byl o semináře týkající se RVP ZV a tvorby školních vzdělávacích programů.

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání?

Zkušenosti z této práce jsme zúročili v projektu Motivování a další vzdělávání učitelů k prosazování změn, které přinese RVP ZV. Z praktických důvodů jsme pro něj zvolili výstižný název: „MOTIVACÍ K METODICE“.

V roce 2005 jsme požádali MŠMT o grant ESF a Rozhodnutí MŠMT o poskytnutí dotace jsme obdrželi 25. listopadu 2005. Jeho realizaci jsme zahájili 2. 12. 2005; ukončení realizace 31. ledna 2008.

Asociace pro domácí vzdělávání

Název organizace:	Asociace pro domácí vzdělávání
Kontaktní osoba:	RNDr. Jiří Tůma, DrSc.
Adresa:	Nad Vodovodem 8, 108 00 Praha 10
E-mail:	domaciskola@volny.cz
Internet:	www.domaciskola.cz

Stručná informace o organizaci

Asociace pro domácí vzdělávání vznikla v květnu 2002 jako dobrovolné sdružení rodičů doma vzdělávaných dětí, zástupců kmenových škol a sympatizantů domácího vzdělávání.

- Usilujeme o to, aby domácí vzdělávání bylo jedním z mnoha způsobů, jak lze v naší zemi naplnit právo dětí na vzdělání a aby se domácí vzdělávání stalo standardní a nedílnou součástí českého vzdělávacího systému;
- nabízíme podporu a informace těm, kdo se pro domácí vzdělávání teprve rozhodují – rodinám i školám;
- vytváříme platformu pro veřejnou diskusi otevřenou všem zájemcům o domácí vzdělávání – ať už jde o rodiče, ředitele škol, pedagogy, studenty, odborníky, politiky i nejširší veřejnost.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Domácí vzdělávání doplňuje a rozšiřuje nabídku vzdělávacích možností v ČR a svým individuálním přístupem ke každému dítěti na-

pomáhá ke vzdělávání a výchově žáků v duchu kurikulární reformy. K získávání žádoucích kompetencí a docílení potřebných výstupů z jednotlivých předmětů užívá mnohdy obohacující netradiční postupy. Za své desetileté trvání mělo domácí vzdělávání možnost ověřit v praxi řadu nových metod (projektové vyučování, integrace předmětů, narativní vyučování, portfoliové hodnocení atd.). Bohaté zkušenosti s využíváním uvedených metod nacházejí své uplatnění i v běžné institucionální výuce – žáci, kteří přešli z domácího vzdělávání do škol, přispívají znalostí inovativních metod a zkušenostmi z jejich využití k snadnějšímu zavádění moderních postupů vzdělávání a hodnocení ve svých třídách.

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání? ADV prezentuje zkušenosti s individualizací vzdělávání a aplikací nových metod ve vzdělávání na pravidelných setkáních a seminářích pro rodiče, pedagogickou i širokou veřejnost, které pořádá. Působí také jako informační a poradenské centrum pro školy, které se o domácí vzdělávání zajímají, případně s ním začínají.

Asociace předškolní výchovy (APV)

Název organizace:	Asociace předškolní výchovy (APV)
Kontaktní osoba:	Mgr. Ivana Lacinová
Adresa:	Sokolovská 182, 180 00 Praha 8
E-mail:	asociacepv@seznam.cz
Internet:	sweb.cz/asociacepv/apv4.htm

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy předškolního vzdělávání?

Asociace předškolní výchovy jako dobrovolné zájmové profesní sdružení občanů se zabývá pedagogicko-psychologickými, sociálními a eticko-výchovnými aspekty výchovného působení na dítě v předškolním období. Ve spolupráci s dalšími partnerskými organizacemi u nás i v zahraničí usiluje o rozšíření informovanosti učitelské i rodičovské veřejnosti o významu předškolní výchovy a prohloubení profesního vlivu na edukační prostředí dětí předškolního věku.

Prostřednictvím svých zástupců v poradních orgánech a komisích se podílí na přípravě koncepčních legislativních a metodických dokumentů pro předškolní výchovu v mateřských školách. Pro členskou základnu i širší veřejnost pořádá odborné a doplňkové vzdělávací akce, jimiž podporuje studijní činnost v rámci dalšího

vzdělávání. Podle aktuální potřeby poskytuje poradenskou a informační službu. Jedná se zejména o odbornou diskusi a analýzu k aktuálním problémům, přípravu nových modelů, vzdělávacích programů a projektů předškolní výchovy a vzdělávání, ověřování realizace nových přístupů v praxi předškolní výchovy a s nimi spojená evaluační řešení.

Základními prostředky naší komunikace s členskou základnou jsou pravidelné akce, dílny, setkání (včetně zahraničních hostů), vydávání Zpravodaje a sborníků z konferencí.

Obsahové zaměření našich aktivit:

- a) řešení otázek z oblasti organizace a řízení škol
 - připomínky k návrhům zákona, k vyhláškám (novely školského zákona, připomínky ke zřizování tzv. Lesních školek);
 - šetření o přetíženosti ředitelek MŠ;
 - právní odpovědnost;
 - evaluace (třídenní seminář Evaluace, autoevaluace a vlastní hodnocení školy pod vedením Mgr. Syslové a Dr. Sedláčkové)
- b) zvyšování odborné a teoretické informovanosti
 - Volný cyklus Vývoj dětského mozku, setkání s prof. MUDr. Koukolíkem, v roce 2007 proběhla 2 setkání: Sociální mozek, Vzpoura deprivantů.
 - Pravidelné roční pořádání konferencí o předškolní výchově a vydávání sborníků. V roce 2007 téma Předškolní dítě včera a dnes.
- c) inovace v oblasti metodiky předškolního vzdělávání
 - Pod záštitou APV působí samostatná sekce Výchovy řeči, sdružující logopedické asistentky z mateřských škol, která úspěšně realizuje projekt: Hrajeme si spolu (společná výchova řeči rodičů s dětmi).

- Pokračující vzdělávání v předmatematické výchově s PaedDr. Kaslovou.
 - Ve Zpravodaji vychází rubrika „Knihy pro děti“ s poučným komentářem Dr. Gebhartové.
- d) působení na širší veřejnost
- Salon hraček, který pomáhá školám najít dobré hračky a dobrým hračkám pomáhá najít cestu k dětem. Naše rozsáhlá databáze výrobců a prodejců je k dispozici pedagogům, fungujeme i jako poradní centrum.
 - Soutěž Správná hračka spojená s udílením loga „Správná hračka - vybráno odborníky“. Na hodnocení hraček se podílejí, zkušení designéři, psycholog, pedagogové a jejich prostřednictvím i děti.

Asociace waldorfských škol České republiky (občanské sdružení)

Název organizace:	Asociace waldorfských škol České republiky (občanské sdružení)
Kontaktní osoba:	RNDr. Leoš Převrátil
Adresa:	Butovická 228/9, 158 00 Praha 5
E-mail:	waldorf@seznam.cz
Internet:	www.iwaldorf.cz

Stručná informace o organizaci

Asociace waldorfských škol ČR (dále jen AWŠ) je sdružením škol (a příp. tříd) pracujících na principech waldorfské pedagogiky. AWŠ tvoří prostor pro společnou komunikaci waldorfských škol u nás a snaží se o zajištění podmínek pro uskutečňování waldorfské pedagogiky u nás.

Jde tu mimo jiné o zajištění dostatečně svobodného pedagogického prostoru pro zodpovědné, iniciativní a inovativní pedagogy, kteří jediné mohou přivodit reálnou pozitivní změnu našeho pedagogického systému. Pokud tu tito lidé nebudou, pokud pro ně prostor nevytvoříme, pak jsou marné veškeré formální centralistické kroky, kterými chce být shora zaváděna „reforma vzdělávání“, ať už jsou nové regulativy diktovány školám, pedagogickým fakultám či dalším subjektům a tvoří je seberenomovanější odborníci. Z povahy věci je nezbytné, aby byly pedagogické myšlenky a impulsy svéprávnými pedagogy přijímány svobodně, podle jejich nejlepšího vědomí a svědomí, tak jako musí být svobodně šířeny na volném „trhu idejí“. Nikdo jiný než tvůrčí, vnímaví a zodpovědní učitelé je stejně nemůže uskutečnit. (Zavedení RVP ZV např. znamenalo pro waldorfské i další „alternativní“ školy výrazné omezení možností realizace jejich specifík

- oproti předchozímu vzdělávacímu programu Waldorfská, resp. Celostní škola).

Vedle zmíněného je AWŠ zajisté také šířitelkou specifického pedagogického ideálu, specifické pedagogiky – tedy waldorfské. Snaží se informovat o této pedagogice zainteresované a přispět k jejímu prohloubení u nás. Vydává k tomuto účelu časopis Člověk a výchova a další tiskoviny, pořádá vzdělávací semináře, dílny a přednášky.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

AWŠ (resp. waldorfské školy, které sdružuje) přispívá k reformním snahám především nabídkou „alternativního“ pedagogického konceptu, pro který je samozřejmé např. slovní hodnocení, výuka ve výukových blocích (epochách), projekty už od prvních tříd, specifická a poznatky dětské antropologie podložená didaktika jednotlivých předmětů, vědomá práce s psychosomatickou provázaností dětského vývoje, důraz na vnitřní motivaci a kooperaci ve třídě i škole, zohledňování citové a volní výchovy vedle kognitivní, zvýšená míra kolegiální samosprávy škol atd. Tím vším, co není jen věcí teorie, ale i u nás už více než patnáctileté praxe se snaží poskytovat inspiraci pro reformní kroky.

V souvislosti se zajišťováním svobodného pedagogického prostoru pak AWŠ připomínkuje prakticky všechny významnější návrhy školských předpisů a snaží se je ovlivnit právě ve směru větší školské plurality a menších byrokratických omezení.

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání?

AWŠ je školami tvořena. Školy si tedy v jejím rámci „pomáhají samy“. Je třeba říci, že „reforma vzdělávání“ byla pro waldorfské

školy odstartovaná hned při jejich vzniku. AWŠ je a byla platformou, kde se tvořily veškeré vzdělávací plány waldorfských škol. V souvislosti s reformou, co do obsahu, tedy „reformou idejí a postojů“, budiž řečeno, že AWŠ organizuje od svého vzniku pedagogické semináře, kde renomovaní, zkušení a inovativní učitelé z našich i zahraničních škol předávají pedagogické podněty pro výuku jednotlivých předmětů, tvorbu školních projektů, zavádění nových předmětů (mediální výchova, globální výchova apod.), efektivní přípravu učitele, kolegiální správu školy, osobnostní rozvoj učitelů atd. Ročně AWŠ organizuje pro učitele kolem dvacítky seminářů víkendových a dva až pět delších (zpravidla týdenních). Více viz www.iwaldorf.cz.

Sdružení zastánců dětských práv – česká sekce DCI

Název organizace:	Sdružení zastánců dětských práv – česká sekce DCI
Kontaktní osoba:	PhDr. Milena Lvová (delegát DCI ve SKAV)
Adresa:	Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
E-mail:	dci.praha@seznam.cz
Internet:	dcicz.org – upravuje se

Stručná informace o organizaci

Sdružení zastánců dětských práv je dobrovolná nestátní organizace – občanské sdružení podle zákona ČR č.83/ 1990 Sb. o sdružování občanů. Současně je členem mezinárodní nevládní organizace Defence for Children International se sídlem v Ženevě. Hlavním cílem sdružení je dosáhnout v ČR komplexního uplatňování mezinárodní Úmluvy o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.). Usilujeme v tom o spolupráci státu a občanské společnosti, V roce 1997 jsme v zájmu této spolupráce iniciovali podle § 16 sdružovacího zákona vytvoření volné aliance nestátních organizací – ANO pro práva dítěte v ČR.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání a jak pomáháme školám při úspěšném startu reformy vzdělávání?

Snahy DCI o přispění k realizaci reformy vzdělávání mládeže se nesou dvěma hlavními směry:

- Uvedení školské legislativy do souladu s Úmluvou o právech dítěte a nutnou proměnou ve vzdělávání pro 21. století.
- Pochopení podstaty a smyslu reformy vzdělávání samými vzdělavateli mládeže, aby uměli - a chtěli - proměnu ve vzdělávání pro potřeby člověka 21. století realizovat.

Přímo reformě vzdělávání v ČR byl věnován 11. seminář DCI k Úmluvě o právech dítěte v r. 2005. Jeho ústřední myšlenkou bylo: Nové pojetí vzdělávání = škola podle Úmluvy o právech dítěte. Základem jednání semináře bylo stanovisko SKAV, o. s. k reformě vzdělávání - zahrnující kritiku nedostatků v zavádění reformy – a výsledkem mj. úvaha DCI, jak přispět k tomu, aby bylo jasno o podstatě a smyslu reformy. Navrhli jsme vstupní motivační téma přípravy na nové pojetí vzdělávání: „Vzdělávání – činitel proměny světa“, vycházející ze základního dokumentu světového společenství pro začátek 3. tisíciletí - Miléniové deklarace OSN, a z dokumentu komise UNESCO o vzdělávání pro 21. století. U nás ale příprava na reformu vzdělávání tyto dokumenty pominula a reforma byla – se zpožděním – spuštěna rovnou vypracováváním školních vzdělávacích programů podle rámcových vzdělávacích programů. Dokonce se ve sborech neprojednával ani Národní program rozvoje vzdělávání v ČR - Bílá kniha z r. 2001. A „nový“ školský zákon, připravovaný od r. 1999 a přijatý konečně v r. 2004, je spíše zákonem o školství jako instituci, její organizaci a řízení, ne vodítkem vytváření a fungování školního společenství pedagogů, žáků a jejich rodičů, společně usilujících o dosahování cílů vzdělávání.

Úspěšnému postupu reformy na školách by – podle našeho názoru – prospělo ještě aspoň nyní zlepšit školskou legislativu, učinit ji „právní páteří proměny ve vzdělávání“. A proč je proměna ve vzdělávání v 21. století nezbytností, k tomu by mělo přispět zejména závěrečné „horizontální“ téma nad průřezovými tématy rámcových

a školních vzdělávacích programů: „Náš svět – jaký je, jaký by měl být – a jaká je v tom úloha mládeže“. V souladu s programem OSN Vzdělávání pro udržitelný rozvoj by završovalo vzdělávání dětí a mládeže pro budoucnost, v níž od dnešních dospělých převzou odpovědnost za stav světa přírody i společnosti, takový, aby aspoň další generace lidstva byly hodny názvu našeho biologického druhu - homo sapiens.

Občanské sdružení JOB

Název organizace:	Občanské sdružení JOB
Kontaktní osoba:	Mgr. Zdeněk Dlabola
Adresa:	Turkova 785, 517 21 Týniště nad Orlicí
E-mail:	jobos@jobos.cz
Internet:	www.jobos.cz

Stručná informace o organizaci

Občanské sdružení JOB vzniklo v roce 1998 jako seskupení lidí spolupodílejících se na systémovém rozvoji i praktické podpoře a transformaci sociálních služeb a školského systému v rámci Královéhradeckého kraje i celé ČR. Činnost sdružení je od začátku vzniku zaměřena především na realizaci informačních, konzultačních a vzdělávacích programů pro cílové skupiny pracovníků v sociální oblasti a ve školství, a praktickou aplikaci takto získaných znalostí a dovedností do jejich každodenní praxe. Pro koncipování, přípravu a realizaci výše uvedených aktivit využíváme jednak naše vlastní, v praxi ověřené poznatky, ale samozřejmě i poznatky získané či generované na základě spolupráce s ostatními institucemi, organizacemi a odborníky na danou problematiku.

Naše sdružení má za sebou mnohaleté zkušenosti s přípravou a realizací různých projektů, ale i s vlastním projektovým managementem. Pro pracovníky ve školství pořádáme řadu seminářů

a dlouhodobých projektů, týkajících se školské reformy, zavádění rámcových vzdělávacích programů, inovativních metod a forem práce apod. V oblasti sociálních služeb se věnujeme především problematice rozvoje kvality a plánování sociálních služeb. Spolupracujeme jednak se zařízeními poskytujícími sociální služby, ale i s jejich zřizovateli a zadavateli těchto služeb.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

V rámci naší činnosti se nejvíce zaměřujeme na podporu učitelů při implementaci metod aktivního učení. Tyto výukové strategie pomáháme učitelům zavádět pomocí interaktivně vedených kurzů, workshopů a e-learningových kurzů - ty jsou učitelům k dispozici on-line na internetu. Hlavními tématy našich seminářů jsou: projektové vyučování a integrovaná tematická výuka, bezpečné sociálně-komunikativní prostředí, týmová práce učitelů, autoevaluace školy (tvorba a realizace autoevaluačních projektů školy), školní vzdělávací programy a jejich realizace. Kurzy jsou v rozsahu od 24 do 120 hodin. Základem používané metodiky je konstruktivistická pedagogika a její nástroje pro rozvoj dovedností a znalostí, které souvisí s rozvojem klíčových ale i oborových kompetencí. Jednotlivé kurzy jsou připravovány po předchozí analýze vzdělávacích potřeb jednotlivých pedagogických sborů, pro které je vzdělávání téměř výhradně realizováno.

V posledních dvou letech se také zaměřujeme na rozvoj pedagogických kompetencí učitelů formou individuální podpory s využitím mentoringu a konzultačních činností přímo ve vyučovacích hodinách. Tento typ intervencí se ukazuje ve spojení s podporou ve formě seminářů a e-learningu jako velmi efektivní.

Cílem našich vzdělávacích aktivit je, aby se výuka na základních a středních školách rozvíjela směrem k pedagogice orientované

na žáka, tedy respektovala individuální potřeby jednotlivců - např. jejich sociálně-kulturní zázemí, temperament, učební styl, typ inteligence, zájmy, nadání či znevýhodnění. Všechny naše aktivity směřují k tomu, aby se pozornost vzdělávacích institucí orientovala k vytváření a realizaci vzdělávacích programů, jejichž východiskem bude metodika vnitřně diferencované výuky.

Kritické myšlení, o. s.

Název organizace:	Kritické myšlení, o. s.
Kontaktní osoba:	PhDr. Hana Košťálová
Adresa:	Janského 2437, 155 00 Praha 5; Trávníčkova 1744, 150 00 Praha 5
E-mail:	kritickemysleni@ecn.cz
Internet:	www.kritickemysleni.cz

Stručná informace o organizaci

Kritické myšlení má ve své činnosti několik priorit:

- a) Zaměřuje se na vývoj a ověřování praktických postupů, které pomáhají při výuce dosahovat vzdělávacích cílů v duchu kurikulární reformy a transformace školství. Jako příklad vývojových snah uvádíme práci s velkými (nosnými) myšlenkami oborů nebo rozvoj hodnotících postupů, které nejsou v rozporu s cíli učení.
- b) Nabízí učitelům vyvinutá řešení s tím, že nejde o pevné návody, ale o inspiraci a podněty, které si učitel a škola uzpůsobují vlastním podmínkám. V tom nabízejí lektori Kritického myšlení také podporu.
- c) Poskytuje kurzy programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení pro celé školní sbory i pro jednotlivce.
- d) Poskytuje rozšiřující kurzy, které se zabývají dalšími metodami aktivního učení, čtenářstvím, psaním, hodnocením, prací s obsahy oborů / předmětů, mediální výchovou, lektorskými dovednostmi.

- e) Na kurzy může podle přání a potřeb učitelů nebo školy navázat individuální spolupráce při zavádění metod aktivního učení do praxe učitelů a školy.
- f) KM vydává čtvrtletník Kritické listy jako metodickou podporu absolventům programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Další materiály poskytuje KM na své webové stránce www.kritickemyselni.cz.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

- a) Pomáháme vytvářet, realizovat a vylepšovat školní vzdělávací programy.
- b) Poskytujeme kurzy, které ukazují učitelům jak rozvíjet u žáků klíčové kompetence a současně dosahovat dobrých výsledků ve vzdělávání v oborech.
- c) Přinášíme inspiraci ze zahraničí a převádíme ji do praktických postupů pro české učitele.
- d) Zprostředkováváme výměnu dobrých a vyzkoušených nápadů prostřednictvím Kritických listů. Spolupracujeme s autory tak, aby reflektovali vlastní učitelskou praxi.
- e) Spolupracujeme s dalšími organizacemi, kterým nabízíme metody a postupy vyzkoušené v našem programu, a tím pomáháme šířit nástroje pro výuku a učení v duchu pedagogického konstruktivismu.

Přátelé angažovaného učení, o. s. (PAU)

Název organizace:	Přátelé angažovaného učení, o. s. (PAU)
Kontaktní osoby:	Mgr. Jan Korda; PaedDr. Lenka Burdíková
Adresa:	Táborská 421/45, 140 00 Praha
Korespondenční adresa:	PAU, o. s.; P.O.BOX 48; 274 01 Slaný
E-mail:	info@pau.cz
Internet:	www.pau.cz

Stručná informace o organizaci

Občanské sdružení PAU bylo založeno v roce 1992. PAU funguje jako organizace sdružující učitele, rodiče, studenty, školské pracovníky, úředníky i politiky. V rámci SKAV, o. s. se výrazně podílí na tvorbě nové strategie státní vzdělávací politiky, do které se podařilo prosadit většinu společných idejí a záměrů. PAU mimo jiné spolupracovalo také na vývoji tzv. Zelené a Bílé knihy, dnes se zaměřuje na problematiku praktických dopadů kurikulární reformy. Cíle PAU: PAU, o. s. chce účinně napomáhat českému školství při zkvalitňování, zefektivňování a humanizaci výchovy a vzdělávání.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

PAU je specifická organizace, která se nehodlá proměnit v megalomanskou vzdělávací instituci odtrženou od reality školství. Každ-

doročně organizuje regionální a celostátní pracovní setkání, jejichž smyslem je doplnit či prohloubit kvalifikaci učitelů tak, aby škola plnila úspěšně svou úlohu jak vzdělávací, tak v demokratizaci celé společnosti. Členy, lektory a přáteli PAU jsou aktivní pedagogové, kteří se podílejí na zkvalitňování školství vzájemným předáváním svých nápadů, myšlenek, zkušeností z konkrétních vyučovacích hodin apod. jiným aktivním učitelům, vychovatelům i ředitelům. Jednotlivá setkání PAU vždy provází příjemná atmosféra - vytvořená stejně naladěnými lidmi, které práce s dětmi a učení baví. Oslovujeme všechny školy bez rozdílu, předáváme informace a nabízíme další vzdělávání. Zaměřujeme se na práci učitele ve třídě, ředitele ve škole a reagujeme na otázky z denní praxe.

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání?

PAUcentrum

- nabídka akreditovaných seminářů, které můžete hradit z DVPP;
- semináře šité na míru;
- možnost objednat seminář pro celý pedagogický sbor;
- lektoři z řad praktiků;
- PAUškoly – letní a zimní – třídní cyklus seminářů.

PAUdit

- poradenství a konzultantská činnost;
- nezávislé hodnocení ŠVP, evaluace školy a klimatu ve škole;
- vzájemná výměna zkušeností.

PAUfest

- celostátní setkání všech aktivních pedagogů;
- vzájemná výměna zkušeností;
- noví lektoři s dobrými nápady z praxe z řad učitelů;
- večerní program, vzájemné nabíjení energie.

PAUsíť

- síťování škol, které se chtějí smysluplně rozvíjet a spolupracovat;
- vzájemná výměna zkušeností formou návštěv učitelů;
- společné výjezdy ředitelů či učitelů;
- vzdělávání učitelů stejných aprobací – vzájemné obohacování;
- zajištění přístupu k aktuálním informacím v oblasti školství.

PAUza

- vyjadřujeme se k aktuálním otázkám školství

Program Škola podporující zdraví (ŠPZ)

Název organizace:	Program Škola podporující zdraví (ŠPZ)
Kontaktní osoba:	Mgr. Tomáš Blaha
Adresa:	Státní zdravotní ústav, Šrobárova 48, 100 42 Praha 10
E-mail:	tomas.blaha@szu.cz
Internet:	www.program-spz.cz

Stručná informace o organizaci

Do evropského programu Škola podporující zdraví (ŠPZ) je zapojeno 46 zemí a v České republice je realizován od roku 1992.

Program ŠPZ se v ČR již 16 let zabývá nejen kvalitativní proměnou školy a jejími podmínkami pro vzdělávání, ale i obsahem vzdělávání, které je zaměřeno na rozvíjení životních kompetencí člověka. Dosud se učitelé ve ŠPZ věnovali rozvíjení životních dovedností nad rámec svých učebních povinností a teprve nyní jim RVP (vzdělávací podmínky a cíle, vzdělávací oblast Člověk a zdraví i cílové životní kompetence) nabízí příležitost zpracovat své dlouholeté zkušenosti do svého školního vzdělávacího programu.

Považujeme za důležité nabídnout všem školám v ČR příležitost využít možnosti vzdělávat se prostřednictvím projektů programu ŠPZ a ty pak aplikovat na tvorbu nebo inovaci svého školního vzdělávacího programu.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Národní program ŠPZ nabízí českým školám (mateřským, základním, speciálním a středním) metodickou pomoc při kvalitativní proměně školy ve všech jejích oblastech i činnostech tak, aby umožňovala optimální vývoj a rozvoj každého jednotlivce – žáka, učitele i ostatních členů školní komunity. Učitelské školní týmy získají dovednost tvořit dlouhodobý individuální program rozvoje školy a realizovat změnu podmínek pro efektivní vzdělávání dětí v bezpečném sociálním klimatu školy, evaluovat dosažené výsledky a inovovat svůj školní program.

Systematické vzdělávání učitelů/ředitelů je zaměřeno na rozvoj profesních, manažerských i osobnostních dovedností a je doplněno vzájemným předáváním praktických zkušeností s realizací programu a spoluprací škol v síti programu ŠPZ.

Koordinovaná síť škol se nyní v rámci tzv. Krajské strategie také podílí společně se zdravotnickými, školskými a krajskými institucemi na regionálním rozvoji podpory zdraví do škol.

Nabídky pro školy v síti programu ŠPZ:

- bezplatná konzultační a metodická pomoc
- systematické vzdělávání učitelů
- zdarma odborná literatura a metodické materiály
- vzájemná výměna zkušeností škol (osobně nebo na webových stránkách)
- aktuální informace o vzdělávací politice a grantových možnostech
- prezentace škol při jednáních se strategickými partnery na všech úrovních

Vzdělávací nabídka

Program ŠPZ nabízí zájemcům o podporu zdraví ve školství následující vzdělávací akce:

- Jak si udělat školní vzdělávací program (kurikulum) podpory zdraví v mateřské škole
- Jak provádět autoevaluaci v mateřských školách využívajících Kurikulum podpory zdraví v MŠ
- Učíme se navzájem aneb Skupinové hospitace ve školách podporující zdraví
- Poradce – lektor programu Škola podporující zdraví
- Pracovní konference programu Škola podporující zdraví
- Jak si vytvořit školní vzdělávací program školy podporující zdraví
- Jak si vytvořit vlastní projekt podpory zdraví ve škole

Termíny konání akcí vyhlašuje koordinační tým programu Škola podporující zdraví prostřednictvím webových stránek <http://www.program-spz.cz>.

Akce realizujeme z finančních prostředků získaných grantovou podporou, v případě zájmu můžeme kurzy realizovat na individuální objednávku placenou formou. Počet účastníků akcí je různý, dle svého charakteru se pohybuje od 24 do 40 (konference do 200).

Všechny akce jsou akreditovány MŠMT č.j. 23 424/2006-25-475.

Projekt Odyssea, o. s.

Název organizace:	Projekt Odyssea, o. s.
Kontaktní osoba:	Mgr. Vladimír Srb
Adresa:	Katusická 712, 197 00 Praha 9 – Kbely
E-mail:	info@odyssea.cz
Internet:	www.odyssea.cz

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Naším posláním je pomáhat školám při zavádění osobnostní a sociální výchovy do běžné praxe. Za tímto účelem realizujeme vzdělávací kurzy pro učitele - zejména pro celé učitelské sbory. Společně s učiteli vyvíjíme metodické materiály, popisujeme příklady dobré praxe a publikujeme je.

Realizujeme rovněž prožitkové vzdělávací programy pro školní třídy zaměřené na nastartování dobrých mezilidských vztahů ve třídě a na prevenci šikany.

Provozujeme metodický portál www.odyssea.cz, na kterém je učitelům zdarma poskytována nejrozsáhlejší metodická podpora k průřezovému tématu osobnostní a sociální výchova. Každý den si učitelé z našich stránek stahují stovky příprav na vyučování, lekcí osobnostní a sociální výchovy a manuálů pro školní prožitkové kurzy (metodika Adaptačního soustředění, kurz Jak zlepšit

vztahy v naší třídě, kurz Jak se učit efektivně a mnoho dalších metodik).

Spolupracujeme s příbuznými neziskovými organizacemi a snažíme se podporovat spolupráci neziskového a státního sektoru na realizaci reformy vzdělávání (např. sdílíme své metodické materiály s portálem www.rvp.cz).

Sdružení pro výchovu k občanství a demokracii (SVOD)

Název organizace:	Sdružení pro výchovu k občanství a demokracii (SVOD)
Kontaktní osoba:	Mgr. Martin Matějka, Ph.D.
Adresa:	Palackého třída 1589, 288 02 Nymburk
E-mail:	svod-cz@volny.cz
Internet:	www.svod-cz.info

Stručná informace o organizaci

SVOD působí na celém území ČR. Je otevřeným, nepolitickým, dobrovolným sdružením občanů, kteří si uvědomují význam výchovy k občanství pro další rozvoj demokracie v naší zemi. Je založeno jako občanské sdružení podle zákona 83/1990 Sb. O sdružování občanů ve znění pozdějších předpisů. Ve své činnosti se řídí principy nezávislosti na státních, politických a jiných orgánech.

Úkoly sdružení: připravuje vlastní projekty, podílí se na dalším vzdělávání učitelů, rozvíjí spolupráci s odbornými a univerzitními pracovišti, pořádá a spolupořádá odborná a pracovní setkání, vyjadřuje se k návrhům školských a vzdělávacích dokumentů, především prostřednictvím SKAV, o. s. (Stálé konference asociací ve vzdělávání), jejímž je členem.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Stěžejním projektem, který SVOD realizuje, je akreditovaný program Výchova demokratického občana. Hlavním cílem vzdělávacího programu je rozvoj občanských kompetencí nejen žáků, ale i učitelů. Pomáhá školám při realizaci ŠVP především v oblasti Člověk a společnost a průřezovém tématu Výchova demokratického občana. Součástí programu a jeho hlavním výstupem je projekt Já, občan. Projekt byl vytvořen „na míru“ RVP ZV, pokrývá celé průřezové téma Výchova demokratického občana a značnou část vzdělávací oblasti Člověk ve společnosti, obor Výchova k občanství. Projekt je rozvržen do jednoho školního roku, je vhodnou náplní pro hodiny OV či různé společenskovední semináře. Po absolvování projektu budou účastníci znát cíle a obsah vzdělávací oblasti, budou schopni identifikovat znalosti, dovednosti a postoje potřebné pro občana ČR, budou schopni identifikovat a vysvětlit význam použitých metod, umět formulovat názor, argumentovat, dosáhnout konsensu, umět kooperovat s úřady a zastupitelskými orgány, číst s porozuměním text a analyzovat ho, umět tolerovat názory druhých, přijmout odpovědnost za svůj názor, budou schopni poznat výhody i úskalí projektu.

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání?

Vzdělávacími aktivitami v rámci programu jsou semináře pro učitele, soustavná práce s pilotními školami a setkávání žáků. Při realizaci projektu Já, občan pracují kontaktní lektori SVOD průběžně s pilotními školami. V měsíci dubnu prezentují žáci výsledky své práce v lokální prezentaci za přítomnosti zástupců své školy, místního zastupitelstva, rodičů a ostatní veřejnosti. V květnu organizuje SVOD oblastní prezentace, kde mezi sebou žáci diskutují o svých projektech, které prezentují pozvaným hostům a rovněž prezentují

výsledky své práce na veřejnosti a ve sdělovacích prostředcích. V červnu probíhá celostátní setkání školních týmů. Všechny zapojené školy obdrží kvalitní metodické materiály, které jsou zpracované na základě dlouholetých zkušeností s projektovým vyučováním. Po celou dobu řešení projektu mohou účastníci komunikovat s kontaktními lektory osobně nebo prostřednictvím webových stránek www.ja-obcan.info. Na závěr každého ročníku proběhne evaluace projektu, sebehodnocení žáků a hodnocení týmů.

Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina

Název organizace:	Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina
Kontaktní osoba:	Mgr. Lenka Daňková
Adresa:	Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
E-mail:	info@pavucina-sev.cz
Internet:	www.pavucina-sev.cz

Stručná informace o organizaci

Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina usiluje o rozvoj vzdělávání a výchovy v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje v České republice. Prosazuje společné zájmy členských organizací, podporuje jejich činnost a odborný růst, vytváří prostor pro spolupráci. Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina je celostátní síť organizací specializovaných na ekologickou výchovu, vzdělávání a osvětu.

Na základě svých stanov SSEV Pavučina:

- podporuje vzájemnou výměnu zkušeností svých členů v oblasti praktické ekologické výchovy, vzdělávání a osvěty,
- zprostředkovává příjem a šíření aktuálních informací zvenčí, výměnu informací mezi členy a dle potřeby členů podporuje spolupráci a koordinuje jejich činnost,

- zastupuje, obhajuje a prosazuje společné zájmy členů ve vztahu k ústředním orgánům státní správy, k partnerským organizacím, k dárcům a sponzorům,
- napomáhá udržování pospolitosti a poskytování vzájemné podpory mezi členy SSEV Pavučina,
- přijímá vnitřní pravidla a standardy pro činnost středisek ekologické výchovy a tím zvyšuje kvalitu činnosti a důvěryhodnost svých členů,
- vytváří podmínky pro zapojení a vstup dalších středisek do SSEV Pavučina.

SSEV Pavučina je tedy pro členská střediska servisní organizací zastupující společné zájmy, informující o vývoji a změnách v oblasti ekologické výchovy, zajišťující společnou propagaci a podporující rozvoj a kvalitu ekologické výchovy. SSEV Pavučina realizuje řadu projektů celostátního významu v úzké spolupráci s členskými středisky a partnery ze státní, podnikatelské i neziskové sféry.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

SSEV Pavučina začalo od roku 2005 realizovat projekty celostátního významu zaměřené na podporu environmentální výchovy (EV), která je také jedním z průřezových témat většiny rámcových vzdělávacích programů. Předpokladem úspěšného začlenění EV do výuky i celkového života školy je celkově dobře zvládnutý reformní proces na škole, proto projekty věnují pozornost i dalším oblastem (např. strategické plánování, práce v týmu).

Jak pomáháme školám při úspěšnému startu reformy vzdělávání?

SSEV Pavučina nabízí prostřednictvím svých členských organizací školám několik druhů služeb, jejichž cílem je ulehčit přechod

na změněný systém vzdělávání. Prostřednictvím SSEV Pavučina probíhá od roku 2005 vzdělávání pedagogických pracovníků, především koordinátorů environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) ve školách, v oblasti průřezového tématu Environmentální výchova, jeho začleňování do školních vzdělávacích programů i praktické realizace, a to přímo i prostřednictvím svých členských organizací. Kromě výše uvedeného dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků nabízí poradenství a konzultace v oblasti environmentální výchovy, plánování i metod realizace environmentální výchovy jako průřezového tématu, šetrného provozu škol apod. Prostřednictvím činnosti odborných pracovních skupin a vzdělávacích akcí SSEV Pavučina motivuje své členské organizace ke zvyšování kvality nabízených ekologických výukových programů v souladu s cíli školské reformy a především k nabídce takových ekologických výukových programů, které školám pomáhají naplňovat cíle školních vzdělávacích programů v oblasti průřezového tématu Environmentální výchova.

Sdružení TEREZA

Název organizace:	Sdružení TEREZA
Kontaktní osoba:	Mgr. Petr Daniš
Adresa:	Haštalská 17, 110 00 Praha 1
E-mail:	tereza@terezanet.cz
Internet:	www.terezanet.cz

Stručná informace o organizaci

Sdružení TEREZA pomáhá dětem a mládeži vytvářet zdravé prostředí pro život a stát se zodpovědnými a aktivními členy občanské společnosti.

Usilujeme o to, aby děti:

- MĚLY RÁDY přírodu a místo, kde bydlí;
- ROZUMĚLY životnímu prostředí;
- DĚLALY něco pro udržitelný rozvoj.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání a pomáhá školám při úspěšném startu reformy vzdělávání

Sdružení TEREZA pomáhá učitelům se zařazením průřezového tématu environmentální výchova do výuky a se zaváděním metod aktivního vyučování na základních a středních školách. Výsledkem naší dlouholeté zkušenosti jsou osvědčené programy a materiály,

které jsme vytvořili ve spolupráci s odborníky a ověřili na stovkách škol. V současnosti se našich programů účastní přes 50 000 žáků z více než 500 základních a středních škol z celé České republiky.

Účastněte se jako škola našich dlouhodobých mezinárodních programů (Ekoškola, GLOBE, Les ve škole - škola v lese) a...

- získáte smysluplnou a konkrétní náplň pro dlouhodobou realizaci environmentální výchovy na celé škole;
- metodami projektového vyučování budete s žáky ekologizovat provoz školy nebo zkoumat životní prostředí v okolí;
- poskytneme vám řadu výukových materiálů, pracovních listů, metodik a celoroční informační a konzultační servis.

Přijďte se třídou na náš výukový program do klubovny nebo do terénu a...

- vaši žáci dojdou k novým poznáním na základě vlastních prožitků a vlastního zkoumání;
- uvidíte zážitkovou a konstruktivistickou pedagogiku v praxi a získáte inspiraci pro vlastní výuku.

Pořídte si výukové materiály z našeho obchůdku a...

- naše publikace, pracovní listy, určovací klíče či další pomůcky vám usnadní přípravu hodin zajímavých pro vaše žáky.

Objednejte si jako škola nebo vzdělávací instituce pro školy semináře pro učitele a...

- podle vašich požadavků seznámíme pedagogy s programy a činnostmi pro environmentální výchovu a s aktivizujícími metodami výuky.

Skupina NEMES

Název organizace:	Skupina NEMES
Kontaktní osoba:	Ing. Jan Kovařovic, CSC.
Adresa:	Box NEMES, Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
E-mail:	jan.kovarovic@pedf.cuni.cz

NEMES je občanské sdružení střední velikosti s působností v ČR, které bylo založeno v únoru 1990. Jeho členy jsou jednak učitelé všech stupňů, jednak odborníci z nejrůznějších oborů teorie a praxe, které se zabývají dětmi a mládeží, vzděláváním a školstvím.

Posláním NEMES je zasazovat se o systémovou proměnu vzdělávací politiky, vzdělávání a školy ve směru jejich demokratizace, humanizace a liberalizace, aby tato proměna byla v souladu s ostatními změnami v naší republice a s jejím místem v Evropě a ve světě. Vychází z pojetí dítěte nikoliv jako objektu, ale jako subjektu vzdělávání, jedinečného ve svých možnostech i potřebách. Podobně pojímá i odpovídající postavení učitele, v němž klade důraz na odpovědnost, samostatnost a tvořivost v pedagogické činnosti a spolupodílení na rozhodování o věcech týkajících se školy.

Tomuto poslání podřizuje další cíle své činnosti:

- Organizuje a uskutečňuje činnosti spojené s koncepční přípravou transformačních procesů.

- Podněcuje vznik plurality návrhů na transformační proces, účastní se diskusí o nich, oponuje a kriticky hodnotí práce a návrhy ostatních zainteresovaných subjektů, včetně orgánů zákonodárných a exekutivních.
- Podniká osvětovou a popularizační činností pro veřejnost, získává učitele a rodiče pro myšlenku vnitřní proměny vzdělávání ve škole jejich působnosti, zabývá se problémy učitelů a škol v souvislosti s vnitřní transformací a poskytuje jim nabídku některých forem pomoci a spolupráce.

Podářilo se jí realizovat tyto nejdůležitější projekty, dokumenty a publikace:

- Svoboda ve vzdělání a česká škola. Dokument NEMES 1990-91. Koncepce transformace vzdělávací politiky, vzdělávání a školy v ČR.
- Zásady realizace svobody vzdělávání v české škole. Dokument NEMES 1993.
- Jak měnit a rozvíjet vlastní školu (Miluše Havlínová a kol.) Strom, Praha 1994.
- Standardy 1. stupně ZŠ očima PAU (Vladimíra Spilková a kol.) Strom, Praha 1994.
- Standardy 2. stupně ZŠ očima učitelů Ondřej Hausenblas a kol.) Strom, Praha 1995.
- Školní inspekce a vnitřní transformace školy (Petr Friebel a k.) Strom, Praha 1995.
- Cesta k autonomní škole (Karel Rýdl) Strom, Praha 1996.
- Je naše škola připravena na 21. století? Dokument NEMES 1997.
- Návrh systému podpory tvůrčí práce škol. Dokument NEMES 1999-2000.
- Účast na zpracování podkladových studií ke koncepci vzdělávací politiky ČR (Bílé knize).

Společnost Montessori, občanské sdružení

Název organizace:	Společnost Montessori, občanské sdružení
Kontaktní osoba:	PhDr. Jitka Brunclíková
Adresa:	Meteorologická 181, 142 00 Praha 4
E-mail:	info@montessoricr.cz
Internet:	www.montessoricr.cz

Stručná informace o organizaci

Veškerá činnost Společnosti Montessori směřuje k seznamování odborné i laické veřejnosti s metodou Montessori a napomáhání ke zkvalitnění práce učitelů a dalších pedagogických pracovníků při zavádění a aplikaci pedagogiky Montessori a její využití při tvorbě a využití školních vzdělávacích programů. Učitelé, rodiče a organizační pracovníci se seznamují s principy Montessori vzdělávání, implementací projektových metodik a zpřesnění postupů práce s didaktickým materiálem v jednotlivých oblastech pedagogiky Montessori. V první řadě se snažíme podporovat činnost škol a školských zařízení akceptujících Montessori pedagogiku, a udržet vzestupný trend využívání metody ve školách, školských zařízeních, mateřských centrech, zdravotnických zařízeních.

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání?

Rozvojem vzdělávání v programu Montessori chceme přispět demokratizaci českého školství rozšířením nabídky vzdělávacích možností v České republice, zvláště vzdělávacích programů mezinárod-

ně uznávaných. Tato nabídka usnadní školní vzdělání i dětem rodičů jiných národností migrujících z důvodů zaměstnání, asylantům apod. Vzdělávací program Montessori je vzdělávací program který plně akceptuje zásady RVP a je dobře využitelný při tvorbě školních vzdělávacích programů. Výchova ke kompetencím je samozřejmá. Žák je prvořadým účastníkem vzdělávacího procesu, vzdělávání se odehrává ve zcela demokratickém duchu s respektováním společně vytvořených pravidel. Tvoří ucelený a propracovaný vzdělávací systém, který plně respektuje vývojová období dítěte, koresponduje s moderními psychologickými teoriemi vývojových potřeb a senzitivních období dětského věku. Je to světově nejrozšířenější „alternativní“ vzdělávací program aplikovaný ve vyspělých státech i rozvojových zemích. Programem se inspirují i nejmodernější školské projekty – např. Začít spolu. Kromě detailů jazykové výchovy je mezinárodně zcela kompatibilní a děti při stěhování v různých zemích přecházejí ze školy do školy bez adaptačních potíží. Výhodou programu je mimo jiné i to, že má vytvořen didaktický program již pro děti věku 3-6 let a pracuje s věkově smíšenými skupinami dětí. Program je vhodný i pro děti handicapované.

Jak pomáháme školám při úspěšném startu reformy vzdělávání?

Pro školy a učitele kde již metodou pracují a pro výuku nových učitelů provozujeme metodické středisko Montessori kdykoli přístupné pro studenty, rodiče, pedagogy.

- Diplomový kurz - diplom získalo 202 učitelů a rodičů, informativní kurz.
- Semináře, workshopy.
- Pedagogické exkurze a hospitace včetně zahraničních.
- Příprava a vydávání informačních materiálů.
- Účast v poradním sboru MŠMT.
- Členství ve SKAV, o. s. – Stálá konference asociací ve vzdělávání.

- Spolupráce se zahraničními partnery, členství v mezinárodních organizacích.
- Poradenství.
- Podpora rodin – domácí vzdělávání.
- Poradenství při integraci dětí s postižením.
- Pomoci při zřizování nových institucí využívajících metodu Montessori.
- Poskytování informací o vzdělávání a metodě.
- Půjčování metodických materiálů.
- Provozování webových stránek www.montessoricr.cz.
- Spolupráce se středními školami, VOŠ a fakultami.
- Spolupráce s médii.

Společnost pro mozkově kompatibilní vzdělávání (SMKV)

Název organizace:	Společnost pro mozkově kompatibilní vzdělávání (SMKV)
Kontaktní osoba:	PhDr. Jana Nováčková, CSc.
Adresa:	Vinohradská 109, 130 00 Praha 3
E-mail:	jana.novackova@volny.cz
Internet:	www.zkola.cz/respektovat

Stručná informace o organizaci

Jsme občanské sdružení (založené 1995) zabývající se dalším vzděláváním – a to jak učitelů všech stupňů, tak i rodičovské veřejnosti. Základní kurz, který nabízíme a o nějž je největší zájem, se jmenuje Respektovat a být respektován. Další kurz Kooperativní výuka – jak začít a úspěšně pokračovat (podmínky a postupy) se zaměřuje zejména na skutečnost, že bez práce na vztazích mezi dětmi a na rozvoji jejich sociálních dovedností a také bez odstranění soutěživých prvků ve výuce se bude kooperativní výuka dařit jen obtížně. Kurzy jsou akreditovány MŠMT. Lektori Společnosti MKV jsou autory knihy Respektovat a být respektován (3. vydání, Kroměříž, Spirála 2008) a publikace Mýty ve vzdělávání (4. vydání, Kroměříž, Spirála 2008)

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání a jak pomáháme školám při úspěšném startu reformy vzdělávání?

RVP je postaven na myšlence, že rovnocenným cílem vzdělávání je vedle obsahu jednotlivých předmětů také to, co se obecně nazývá výchovou se všemi jejími složkami. Vzhledem k tomu, že všichni lektori naší společnosti jsou psychologové, máme co říci právě k psychosociálním podmínkám realizace ŠVP. Naše zkušenost je, že je to podceňovaná oblast, resp. že se školy domnívají, že mají bezpečné klima či partnerský vztah k žákům a že ve škole vládne demokratický duch, ale vzhledem k nedostatečnému porozumění obsahu těchto pojmů je realita často vzdálená přání. Naším přínosem je proto vypracovaný kurz Respektovat a být respektován (v kompletní formě v rozsahu až 60 hod.), kde si jednak s účastníky do hloubky vyjasňujeme tyto a další pojmy, a jednak nabízíme nástroje, jak je realizovat v každodenních situacích ve škole, tj. řadu konkrétních, praktických dovedností. Kurz je složen z témat, které jsou pro tyto oblasti podstatné. Základní je odlišení mocenského a respektujícího vztahu. Řada učitelů se snaží o partnerský vztah, pokud se žáci chovají dobře, ale v situacích nesprávného chování se cítí oprávněni použít mocenské prostředky. Jsou to často situace, kdy po dětech něco požadujeme (často nikoliv požadavek sám, ale způsob, jakým byl sdělen, vede ke zbytečnému konfliktu).

Kurz nabízí základní komunikační dovednosti pro stanovování hranic chování. Další téma emocí osvětluje jejich význam ve škole i propojenost s klíčovými kompetencemi, učí všimnout si emocionální složky situace a efektivně na ni reagovat. Velmi podstatné je téma motivace, vyjasnění pojmů vnitřní a vnější motivace a základních nástrojů vnější motivace – trestů, odměn a pochval. Řešení nesprávného chování žáků tresty je v přímém rozporu s principy demokraticky fungující školy. Rizika trestů jsou obrovská – vytváří

návyk na účelové chování, neumožňuje zvnitřnění důvodů, proč je třeba se chovat ohleduplně a čestně. Cestou je především spoluúčast dětí na řešení situací. Právě tak mají velká rizika nástroje pozitivní vnější motivace – odměny a pochvaly. Pokud škola nepřehodnotí svou celkovou strategii v používání trestů, odměn a pochval, bude jen obtížně naplňovat klíčové kompetence.

Kurz dále zahrnuje téma základních lidských potřeb – pohled na vyučování z hlediska uspokojování potřeb dětí (i učitelů) může být pro školu velmi účinným nástrojem, který odkryje rezervy a nasměruje změny smysluplným směrem. Také téma nálepkování je pro učitele důležité, školní prostředí je více než kde jinde přímo živnou půdou pro nálepky, které často brání jejich nositelům být sami sebou a rozvinout svůj potenciál. Mezi praktické nástroje vytváření dobrých vztahů patří vytváření pravidel společně s dětmi (ačkoliv se v mnoha školách dělá, chyby v postupech vedou ke snížení účinnosti) a také metoda komunitního kruhu.

Step by Step Česká republika, občanské sdružení

Název organizace:	Step by Step Česká republika, občanské sdružení
Kontaktní osoba:	Bc. Jan Frisch
Adresa:	Kubelíkova 22, 130 00 Praha 3
E-mail:	info@sbscr.cz
Internet:	www.sbscr.cz; www.issa.nl

Stručná informace o organizaci

Posláním Step by Step ČR, o. s. je přispívat svými aktivitami k demokratizaci, humanizaci a vyšší efektivitě vzdělávání v České republice, k budování otevřené společnosti a jejího zapojení do evropských struktur. Základním pilířem organizace je garance vzdělávacího programu Začít spolu v České republice. Step by Step ČR je členem mezinárodní sítě ISSA (International Step by Step Association) sdružující 29 partnerských organizací, jejichž náplní je garance programu Začít spolu na národních úrovních. Step by Step ČR je otevřeno spolupráci se všemi organizacemi a institucemi, se kterými jej pojí společné cíle a zájmy.

Cíle organizace:

- napomáhat vytvoření otevřené společnosti vzdělání
- zvyšovat kvalitu učení dětí a vzdělávání učitelů rozdílných typů a úrovní škol a komunity

- napomáhat vytvoření systému inkluzivního vzdělávání v České republice

Poslání a cíle jsou naplňovány v těchto oblastech:

- Vzdělávací program Začít spolu – vzdělávání v metodologii, celoplošná metodická podpora pedagogů a vedení škol, kteří praktikují metodiku Začít spolu ve třídách
- inkluze a integrace – trénink a školení pracovníků ve školství a veřejné správě
- celoživotní vzdělávání učitelů všech stupňů a typů škol
- proces měření kvalit pedagogické práce a podpora zavedení mentoringu v ČR
- podpora implementace RVP ZV
- pilotáž projektů zaměřených na nové metodiky pro pedagogickou veřejnost

Step by Step ČR nabízí:

- základní nebo prohlubující semináře Začít spolu, workshopy, letní školy a semináře na klíč pro učitele, vedení škol, studenty, rodiče...
- konzultace a supervize v oblastech pedagogických kompetencí a managementu pro jednotlivce i pro vedení škol
- vzdělávací modul protipředsudkové vzdělávání pro pracovníky veřejné správy, neziskových organizací, lektory a učitele
- semináře a konzultace pro pracovníky neziskových organizací

Čím naše organizace přispívá k realizaci reformy vzdělávání a jak pomáháme školám při úspěšném startu reformy vzdělávání?

V rámci realizovaných projektů (Vytvoření systému vzdělávání týmů škol vedoucích k tvorbě školního vzdělávacího programu a Podpora

implementace RVP ZV – rozvoj klíčových kompetencí potřebných pro tvorbu, realizaci a hodnocení ŠVP, a to u učitelů jako jednotlivců i v rámci školních týmů) jsme provedli školy procesem tvorby ŠVP. Do projektů bylo zahrnuto 24 partnerských škol, vzniklé výstupy využily i další školy.

Nabízíme také komplex seminářů Diferenciace ve výuce pro 2. stupeň ZŠ. Nabízíme individuální konzultace, supervize pro učitele, školní týmy, vedení škol. Připravujeme semináře na klíč, letní školy a další formy vzdělávání s ohledem na aktuální potřeby škol a učitelů. Všechny tyto akce reagují na potřeby vycházející z reformy vzdělávání.

3. Příspěvky panelistů

Název příspěvku

„Proč jsme do našeho ŠVP začlenili projekt Globe“

Panelistka

Mgr. Alena Balcarová

Kontakt

ZŠ Svitavy | Sokolovská 1, 568 02 Svitavy

Příspěvek popisuje proces zařazování a realizaci mezinárodního projektu GLOBE do školního vzdělávacího programu na ZŠ Svitavy, Sokolovská 1.

V úvodní části bych ráda představila naši základní školu. Základní škola Svitavy, Sokolovská 1 je školou se dvěma stupni a navštěvuje ji 217 žáků. Naše škola vystupuje jako škola s ekologickým profilem. Prvním impulsem k její profilaci ekologickým směrem, zhruba před šesti lety, byl především zájem o udržení její činnosti ve Svitavách. V té době probíhal velký konkurenční boj o žáky mezi svitavskými školami. Po vzájemné dohodě s ostatními pedagogickými pracovníky našeho sboru jsme se rozhodli školu orientovat ekologickým směrem. Tímto směrem jsme se vydali i díky téměř ideálním podmínkám k uskutečňování různých přírodovědných pozorování a měření. V areálu naší školy se nachází arboretum, Studený potok a nedaleko dva rybníky a jehličnatý les. Realizace zprvu probíhala pouze v rámci projektů a projektových dnů. Ohlas pedagogů na ekologické projekty byl nejprve spíše negativního rázu, jelikož jim nabouraly léty zažitý systém výuky. Náhle muse-li sami rozhodovat o financích přiznaných z grantů a projekty tak pro ně představovaly práci navíc. Jejich absolvováním v nich však našli především výhody. Často realizujeme projektové dny, kdy je celý den věnovaný danému tématu a je mu podřízena veškerá výuka. Takto pojaté vyučování je u žáků velmi oblíbené, přede-

vším tím, že mají změnu v jinak standardním pojetím výuky. Liší se i přístup kantorů k žákům, vytváří se při nich velmi přátelská atmosféra mezi oběma stranami. Většina projektů probíhá mimo učebny a školu. Tato změna prostředí působí na žáky velmi pozitivně a často je motivuje k výborným výkonům. Projekty probíhají ve skupinách, kde mají možnost zapojit se i slabší žáci, kteří se v klasickém pojetí výuky projevují daleko méně. V současné době uskutečňujeme tyto projekty – GLOBE, Den Země, Les ve škole – škola v lese, Za tajemstvím dřeva, Eratosthenův experiment, obsah škodlivin v rybách z okolí Svitav a další bez přírodovědného zaměření. Po určité době ekologická profilace školy příznivě vešla i do povědomí občanů města.

Velmi nám pomohla spolupráce se Sdružením TEREZA, které má poslání pomáhat dětem a mládeži vytvářet zdravé prostředí pro život a stát se zodpovědnými a aktivními členy občanské společnosti. Nabízí širokou škálu ekologicky zaměřených projektů, výukových programů a školení pro pedagogy.

S tvorbou ŠVP jsme dostali možnost vytvořit nový předmět, globální výchovu, který se zabývá zejména environmetnální výchovou. Představu o náplni předmětu jsme si ujasnili již zprvopočátku. Mělo se jednat o předmět, který zajímavou a nenásilnou formou vzbudí zájem u dětí o okolní přírodu, naučí je něco nad rámec klasické výuky přírodních věd, posílí jejich spolupráci při řešení problémů, aj. Velkou část těchto požadavků splňují již zmiňované ekologicky zaměřené projekty, proto tvoří hlavní náplň globální výchovy. Tento samostatný předmět, vyučovaný v šestém ročníku, jsme zařadili do vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Globální výchova jako předmět součást ŠVP nabízí možnost zařazení různých průřezových témat (Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Environmetnální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech). Globální výchova navazuje na přírodovědu

a vlastivědu z prvního stupně základní školy a je dotován jednou hodinou týdně. Předmět rozvíjí celou řadu klíčových kompetencí (Kompetence k učení, Kompetence k řešení problémů, Kompetence komunikativní, Kompetence sociální, Kompetence občanské, Kompetence pracovní). Učivo jsme rozdělili do dvou tematických okruhů – Přírodní obraz Země a Rozvoj osobnosti. První okruh rozvíjí u dětí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí. Žáci se učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat se k nim a obhajovat svá stanoviska. Vede je k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů. Ve druhé tematické části si žáci objektivně vytváří pozitivní představy o sobě samém, rozvíjí svou osobnost, svoji sebedůvěru. Věnuje se zdravému životnímu stylu. Naučí se pracovat s informacemi - získávání, třídění, dávání do souvislostí a jejich použití. Bohužel zatím nemáme přesně doladěno hodnocení žáků v tomto předmětu. Děti klasifikujeme především na základě jejich aktivního přístupu a práci v hodině, míry orientace v oboru, ale i zpracování daného tématu.

Největší ohlas u dětí má dlouhodobý celosvětový projekt GLOBE. Jedná se o projekt vyhlášený již od roku 1994 v USA, je zaměřen na pravidelné sledování životního prostředí na místní i globální úrovni. Do programu jsou zapojeni studenti ze 109 škol (k roku 2007), kteří jsou spojeni jednotnou metodikou měření. Jednotná metodika měření skýtá nabídku pro porovnávání naměřených dat mezi jednotlivými zeměmi světa. Na naší škole jsme se GLOBE začali věnovat již v říjnu 2005 v rámci zájmového útvaru. Velký zájem o tento kroužek byl také jedním z motivů, proč jej zařadit do náplně globální výchovy. V rámci světové sítě účastníků programu GLOBE je pro žáky připraveno 20 praktických měření, která provádějí na území 15 x 15 km v okolí školy. Jedná se o měření v oblasti: Meteorologie, Hydrologie, Biometrie, Fenologie, Pedologie a Dálkový průzkum Země. V současné době provádíme měření a pozorování

meteorologická, hydrologická, biometrická a fenologická. Získaná data neslouží pouze potřebám projektu, ale jsou poskytnuta i místním obyvatelům v předkládané každoroční tiskové zprávě. Naším dalším záměrem je též vychovat nové členy pro kroužek, který mohou děti navštěvovat, pokud je projekt zaujal, po absolvování globální výchovy v šestém ročníku.

Na příští rok chystáme úpravu našeho ŠVP, kde plánujeme globální výchovu zařadit i do výuky v osmém ročníku. Naším záměrem je příprava základních znalostí environmentální výchovy v šestém ročníku. V osmém ročníku pak jejich praktické využití a zapojení dalších přírodovědných oborů v rámci různých laboratorních prací a terénních průzkumů. Jelikož ještě probíhá školní rok, kde poprvé plníme školní vzdělávací program, je těžké hodnotit splnění daných cílů. Ale podle stávajícímu pozitivnímu ohlasu ze strany dětí na nový předmět předpokládám, že se nám podařilo efektivně a funkčně zapojit globální výchovu do našeho školního vzdělávacího programu.

Název příspěvku

„Rozvoj dovedností je cestou k důkladnějším vědomostem - ale musíme se naučit jak na to“

Panelistka

PhDr. Hana Košťálová

Kontakt

Kritické myšlení, o. s. | FZŠ Trávníčkova 1744, 155 00 Praha 5

Motto

„Potřebujeme učitele, kteří mají důkladné znalosti svého oboru, dobré učitele matematiky, dobré učitele dějin a dobré učitele literatury, kteří rozumějí strukturu svého oboru, kteří vědí, čím se tato struktura liší od struktur jiných oborů a kteří toto své pochopení základní struktury svého oboru dokážou předat svým žákům.“

(Chambers, J. H.: Teaching thinking throughout the curriculum. Educational Leadership, 4(7), str. 4–6, 1988. Citováno dle knihy M. Pasche: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Portál, Praha 1998)

Čeští vzdělanci se obávají, že školská reforma osudově rozruší tradičně vysokou vzdělanost českého národa. Své obavy živě dokládají různými individuálními příhodami a zážitky – ale žádné výzkumy na toto téma zatím neproběhly. Kde jsou podle nich příčiny toho, že Češi nemají zájem o soustavnou vzdělanost, a že se ve společnosti vůbec objevují znepokojivé tendence? Podle některých vzdělanců je na vině mino jiné i reforma školství. Ta ale sotva začala.

Reforma není příčinou změn. Je to spíš přiměřeně zpožděná reakce na to, jak se proměňuje celý svět. Vzdělávací systém nás jako hráz může vůči nelibým změnám ochraňovat jen do určité míry. Rozhodně nás nebude chránit, když před nevratnými změnami za-

vřeme oči. Škola může mít smysl jen tehdy, když připustí, že „takové jako dřív“ už to nikdy nebude a že ať se vzdělanci snaží sebevíc ignorovat skutečné příčiny civilizačních proměn, nepodaří se jim je zastavit. Místo štkání nad tím, že se nám svět mění před očima a že mu už málo rozumíme, musí škola vycházet z toho, co potřebuje ve změněných podmínkách naše kultura (v širokém slova smyslu - civilizace), aby zůstala kulturou v užším smyslu (kulturním a vzdělaným národem).

Reforma, která by sblížila školu s potřebami doby, byla nevyhnutelná.

I pro toho, kdo věří, že transformace vzdělávacího systému je nezbytností, nemusí být probíhající reforma bez rizik. Už to, že se masově pouštíme do něčeho, co je pro nás nové, přirozeně znamená, že můžeme mnohokrát šlápnout vedle, aniž bychom si toho včas všimli a účinně to korigovali. Za dosavadního průběhu reformy jsme už s takovými omyly udělali dost zkušenost. Zatím ale byly chyby spíše průvodním jevem toho, že se všichni učíme a že učení provázají špatná rozhodnutí a slepé uličky.

Nicméně není dobré rizika bagatelizovat. Kromě jiného by se opravdu mohlo stát to, že naše děti budou vzdělané méně, než bychom si přáli a než si zaslouží. Pokles vzdělanosti našich žáků však může být jen dočasný a může být vázán jen na období, než se učitelé pořádně naučí pracovat v novém systému. Každý začínající učitel dělá chyby. Učitelů, kteří za pochodu začínají učit „jinak“, jsou dnes tisíce. I když se s novými požadavky seznamují na všelijakých školeních a navštěvují kurzy různé kvality, nemohou se novému způsobu výuky naučit jinak než tím, že ji budou zkoušet na dětech ve svých třídách. A něco se jim povede a něco zkrátka ne.

Pokles vzdělanosti by ale mohl být i dlouhodobý, pokud bychom odmítali nebo se nenačili dobře skloubit naši nejlepší tradici (hodně

toho víme) s nejlepšími záměry reformy (to, co víme, taky budeme umět dobře využívat).

Ústředním problémem je ale čas. Zatím jsme většinu školního času věnovali tomu, abychom toho hodně věděli. Pokud se máme naučit s vědomostmi i nějak zacházet, budeme muset dosavadní školní čas dělit mezi více cílů. Na získání vědomostí bude tedy méně času. Část ho věnujeme na rozvíjení dovedností, které nám umožní s našimi vědomostmi dělat víc, než je jen z paměti odříkávat. Kromě toho škola bude muset věnovat více času na socializaci dětí, protože patrně bude poslední institucí, která bude mít příležitost tuto roli plnit u těch dětí, jejichž rodiny z různých důvodů toho nebudou schopny.

Žákovo učení má nově probíhat především přímo ve škole, a ne až doma, jako tomu bylo v čase, kdy učit se znamenalo namemorovat požadované údaje nebo algoritmy. V dnešním pojetí zahrnuje učení ve zvýšené míře to, aby žák zvládal dovednosti. A těm se žáci mohou učit během kontaktu s dalšími lidmi (komunikační dovednosti, kooperace). Ale i učení věcným obsahům nabývá jiného charakteru – psychologické výzkumy dnes ukazují, že učení vyžaduje aktivitu učícího se jedince a že jeho poznání se buduje sice jedinečným, neopakovatelným způsobem, ale zároveň se to děje v těsné sociální interakci.

Proto není divu, že otázka o čase je vždy jednou z prvních, kterou učitelé řeší, když plánují a realizují výuku, která míří k novým vzdělávacím cílům a která využívá metod aktivního učení. Jak můžeme v přibližně stejném vyučovacím čase, jaký jsme mívali před reformou, dosáhnout většího počtu cílů? Logickou odpovědí na to je, že se bude muset sáhnout po jiných prostředcích k dosažení cílů. A také že se původní cíle budou muset částečně redukovat ve jménu cílů nových. Otázkou zůstává, jak to udělat, aby vzdělanost neutrpěla a naopak se prohloubila.

Tradičně kladla škola důraz na tematicky uspořádané znalosti oborů buď v chronologickém řazení (například dějepis, literární historie) nebo ve vědecky pojaté systematice (přírodopis) nebo v kategorizaci podle dílčích disciplín dané vědy (fyzika, chemie). V nových kurikulárních dokumentech pro základní vzdělávání toto uspořádání víceméně zůstává.

Je ale jasné, že to, co učitelé tradičně odvykládali v rámci tematického uspořádání výuky, dnes nemohou stihnout. Ostatně to nestíhali ani před reformou a naříkali na přeplněné osnovy. Cíle učení nyní přestaly být definované na vstupu (co má učitel odučit), a jsou definovány na výstupu (co se má žák naučit, s čím má ze školy odejít). Jinak řečeno, učitel je odpovědný za to, co se žák naučí, co se znalostmi bude umět dělat.

Množství věcného učiva se bude muset snížit, aby bylo možné ve vymezeném čase rozvíjet sociální a kognitivní (poznávací) dovednosti a ještě přidat průřezová témata, jimž je potřeba nějakou část času také vyhradit.

Tak zvaná redukce učiva ale nebezpečně zavání snižováním úrovně znalostí, kterou se naši žáci dosud mohou pyšnit i podle mezinárodního srovnávacího výzkumu PISA (v přírodovědných oborech).

Při tzv. redukci učiva nám ale chybí klíč, podle kterého něco ze stávajícího učiva zachováme a něco jiného vynecháme. Když v zeměpisu probíráme Evropu a už nestihneme probrat všechny evropské státy, podle čeho určíme, která země vypadne? Nebo odučíme všechny, ale budeme probírat jen některé aspekty, např. jen hospodářské poměry států? Když v biologii probíráme kopytníky, které si vybereme jako zástupce všech dalších – a hlavně podle jakého kritéria to učiníme?

Riziko redukce učiva spočívá v tom, že se z učiva může stát snůška vnitřně neprovázaných údajů, které nebudou vytvářet žádný systém a v myslích žáků se budou jen mechanicky skládat jeden k druhému bez možnosti vnitřního logického propojení. V obsahu probíraných oborů ovšem být systém musí, když se žáci mají úspěšně a efektivně učit a když si mají vytvářet vlastní poznávací (kognitivní) struktury. Učitel žákům nemusí o struktuře oboru výslovně vyprávět, ale postupně staví porozumění oboru tak, že žákům se začíná náležitá struktura v mysli vytvářet, pomáhá jim vřazovat nové dílčí poznatky do systému, jednotlivé jevy do sebe začnou zapadat, propojovat se - žák se postupně dobírá porozumění oboru na své úrovni. Může pak samostatně přistupovat k novým jevům a zkušenostem, které snáze pomocí dosud nabytého porozumění dešifruje – rozpozná v nových jevech známé prvky, ale také aspekty odlišné, rozpozná, čemu rozumí a čemu ne, pokládá si otázky vedoucí k dalšímu, ještě hlubšímu porozumění.

I proto opravdu dobrý učitel je především skutečný odborník v svém oboru a současně dobrý pedagog. Ten, kdo jen umí odříkat všechna data nebo rozpozná na vycházce všechny podzimní byliny, ale komu přitom unikají důležité principy, které v jeho oboru vystihují fungování světa, není skutečným odborníkem. Možná je hodným učitelem, ale z hlediska odbornosti bude jen průměrný a to, k čemu žáky dovede, bude málo zajímavé a málo důležité.

Co si tedy počít s tím, že redukce učiva je možnou, ale patrně dosti rizikovou cestou k tomu, jak se dá pojmout výuka oborů v limitovaném čase?

Odpověď na tuto otázku neznám, ale mohu se podělit o několik nápadů, ke kterým nás v programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení inspirovali kolegové z různých koutů světa i České republiky.

Jednou z cest, jak vytvořit vnitřně provázaný, ale nerozsáhlý systém v oboru, je najít a formulovat tzv. střešní pojmy a posléze tzv. nosné myšlenky. Ty skutečně střešní jsou často nadoborové. Střešní pojmy či nosné myšlenky nejsou ve výuce určeny k odvykládání učitelem, ale k probádání žáky. Učitel připraví takové příležitosti, aby žáci mohli odhalovat smysl střešních pojmů – co je jejich obsahem, co o světě vystihují, jak funguje realita jimi vyjádřená, jaké mají vazby k jiným pojmům, které také vystihují něco podstatného o světě kolem nás. Střešní pojmy a nosné myšlenky reprezentují ve výuce to, čemu by měl každý žák porozumět natolik, že i když bude za branou školy, bude mu toto porozumění pomáhat dešifrovat svět kolem něho, vřazovat nové jevy do stávajícího porozumění, rozhodovat se o významu nových zkušeností, identifikovat vzájemné vztahy a jejich důsledky, bude mu to pomáhat ve vlastním rozhodování a při přijímání odpovědnosti za svět kolem něho.

Pokud bychom dokázali popsat obory systémem střešních pojmů nebo nosných myšlenek a k nim formulovat, čemu o nich mají žáci trvale porozumět (tj. co si mají z výuky odnést do života, až zapomenou detaily), byli bychom na dobré cestě ke kvalitní vzdělanosti českých dětí. Práce se střešními pojmy a nosnými myšlenkami by také usnadnila zařazování průřezových témat.

Jak bychom si mohli takové **střešní pojmy** představit?

V přírodovědě bychom patrně uvažovali o těchto pojmech: cykly (růst – rozmnožování – smrt; biorytmy; vesmírné cykly); koloběh (vody, CO₂, hornin; prvků); evoluce (adaptace; biodiverzita; druhy; konkurence – spolupráce – rovnováha;); zdroje (suroviny – prostor – úkryty), metabolismus; a další. Zde uvedené příklady jsou jen náznakem toho, jak by se mohlo uvažování o tomto pojetí oboru přírodopis ubírat.

Mohli bychom si uvést také příklady nosných myšlenek, které by mohly být prozkoumány. Vlastností nosných myšlenek je, že to nejsou „pravdy k uvěření“, ale tvrzení k ohledávání, prozkoumávání.

- Organismy a prostředí se navzájem ovlivňují.
- Změna jedné složky systému může ovlivnit nečekaným způsobem celý systém.
- Niky v přírodě (ani ve společnosti) neexistují předem, ale vznikají tím, že je organismus obsadí.
- Život je boj o suroviny.
- Vše, co dokážeme popsat, lze kategorizovat.

Co je trvalé porozumění (podle International School of Prague):

- Žák **používá** naučenou látku k vysvětlení souvisejících jevů, popř. umí vysvětlit to, čemu se naučil, vlastními slovy)
- Žák **interpretuje** fakta, názory, myšlenky související s tématem učení, tj. říká, jaký má určitý fakt význam pro celou věc, vysvětluje, jak byl míněn určitý názor, odhaluje, čeho všeho se týká a co skrývá velká myšlenka...,
- Žák **aplikuje** to, čemu se naučil, využívá to v nové situaci, kterou neprobíral během výuky
- Žák **zaujímá vlastní stanovisko** k tomu, o čem se učí, pozoruje to kritickými očima, vidí souvislosti nebo se na ně vyptává
- Žák **získá vnitřní vztah** k tomu, co se učí, vyjadřuje své pocity z toho, o čem se učí
- Žák získává důležité informace **o sobě**, uvědomuje si sám sebe v procesu učení

A jak vyučovat, aby se střešní pojmy staly úběžníkem našeho i žákovského uvažování?

Uvedu příklad výuky ke střešnímu pojmu adaptace.

1. Žáci prozkoumají několik organismů. Budou si při tom všimnout toho, jak rozmanitě jsou tyto organismy přizpůsobeny životu ve svém prostředí, i toho, jak samy organismy na své prostředí působí. Příklad: žáci mohou v týmech zkoumat zástupce savců, třeba netopýry, kytovce a velbloudy. Budou pracovat s různými zdroji informací, které budou odpovídat jejich úrovni. (Jinak řečeno, toto cvičení mohou uskutečnit žáci různé staří podle toho, jak náročný materiál budou zpracovávat.) Na závěr připraví zprávu o živočichu, kterého zkoumali, v níž popíší všechny možné adaptační mechanismy, na které přišli. Vyslechnou si zprávy od dalších týmů. Porovnejí různé adaptační znaky nebo mechanismy.
2. Podle kognitivního vývoje žáků můžeme žádat, aby žáci zobecnili, kterých oblastí se adaptace týkají. Starší žáci či studenti bez problémů přijdou na to, že lze popsat adaptace v chování, ve vnější stavbě a ve fungování vnitřních orgánů. Menší děti mohou popsat následující kategorie: zvláštní tělesné znaky, různě vyvinuté smysly, způsob života, obživa, potřeba vody a její získávání, noční nebo denní život, způsob ochrany před nepřáteli.
3. V další fázi je úkolem žáků ve skupinách vymyslet vlastního tvora a zasadit ho do nějakého reálného prostředí na Zemi. Zda bude živočich žít na rovníku, poblíž pólu, na poušti, v pralese, v mírném pásu nebo jinde – to záleží na volbě žáků. Žáci mají popsat, jakými všemi způsoby je jejich tvor (jemuž vymyslí jméno) přizpůsoben životu v svém prostředí. Měli by vystihnout různé oblasti, v nichž se adaptace projevuje (stavba těla, způsob pohybu, způsob získávání potravy, volba úkrytu, přizpůsobení smyslů, přizpůsobení vnitřních orgánů a jejich funkce apod.). Žáci mají za úkol vytvořit vědeckou ilustraci a popis do encyklopedie, nebo mohou předvést několikaminutový přírodovědný film doplněný plakátem s popisem. K závěrečnému produktu by měli mít k dispozici kritéria,

podle kterých budou tento produkt vytvářet a na jejichž základě bude pak jejich práce hodnocena jak jimi samými, tak učitelem a spolužáky.

4. Zejména starší žáci mohou dále řešit otázku, za jakých podmínek adaptace probíhá úspěšně a vede k dobré vzájemné závislosti organismu na prostředí a současně k rovnováze; a naopak budou zkoumat případy, kdy se tvor nestačil změněným podmínkám přizpůsobit. Zvláštní případ takového zkoumání budou příklady toho, kdy sám organismus svou činností natolik změnil prostředí, až to – téměř - vedlo k jeho zániku (vyčerpání zdrojů, nedostatek prostoru apod.).

U malých dětí může celé této činnosti předcházet pouhé zkoumání toho, co různá zvířátka potřebují pro svůj život, hledání společných položek (potrava, voda, úkryt, prostor) a individuálního způsobu uspokojování těchto potřeb. Porovnání.

Hodnocení pro plakát o dobře adaptovaném živočichu

Úkol: Vytvoř plakát, na němž zachytíš svého tvora v jeho prostředí.

Plakát má obsahovat:

- jméno nového tvora
- popis jeho adaptačních mechanismů v sedmi z devíti popsaných oblastí (viz výše)
- informace o tom, zda je to predátor nebo kořist nebo obé
- čím se živí, jakými organismy
- kdo se živí jím
- jak ovlivňuje své okolí, jaké má místo v ekosystému

		Indikátor pro kvalitu 1	Indikátor pro kvalitu 2	Indikátor pro kvalitu 3
Kritérium 1	obsažené informace	plakát obsahuje všechny podstatné informace	plakát obsahuje podstatné informace, ale příliš vedlejších detailů	plakátu chybí důležité informace, přináší především ne důležité detaily
Kritérium 2	přehlednost	na plakátě snadno najdeme všechny důležité informace	některé informace hledáme na plakátě těžko	důležité informace se na plakátě ztrácejí
Kritérium 3	sladění slov a grafiky	verbální a obrazová podoba plakátu se doplňuje, podporuje, plakát působí vyváženě	slova a obrazy se zbytečně zdvojují nebo jsou v protikladu	převažuje jedna ze složek – buď grafická, nebo slovní, nebo celkově plakát vyvolává dojem chaosu

V tomto příspěvku jsem se snažila nastínit cestu k rozvoji vzdělanosti českých dětí, kterou by bylo dobré prozkoumat více. Kritické myšlení uspořádalo v roce 2007 týdenní letní školu, kterou věnovalo celou problematice nosných myšlenek v několika oborech. Také kurikulární pracovní skupina SKAV, o. s. se touto problematikou zabývala na semináři, během kterého účastníci promýšleli, jak dobře jsou nebo nejsou zpracovány jednotlivé obory v RVP ZV. Bylo by užitečné se touto problematikou dále zabývat, i když v současné době řeší školy jiné problémy.

Název příspěvku

„Jak se nám ve škole T. G. Masaryka v Poděbradech daří reformovat proces vzdělávání?“

Panelista

Mgr. Jindřich Monček

Kontakt

ZŠ T. G. Masaryka | Školní 556, 290 38 Poděbrady

Otázka, jak se nám daří reformovat školu je poměrně komplikovaná v tom, že odpověď musí být popisem procesu, který před dvěma lety začal, v současné době probíhá a není úplně zřejmé, s jakým úspěchem se postupně setkává. Proto se při odpovědi také zaměřím na tři období v zavádění změn: první je tvorba psaného školního vzdělávacího programu. Druhé období popisuje současnou snahu o uvedení psaného dokumentu vzdělávacího programu v život a třetí částí jsou plány na zavádění změn do nejbližší budoucnosti. Ty navazují na průběžné vyhodnocování toho, co se daří, ale i toho, co nefunguje.

Tvorba dokumentu

Vrátím se tedy nejprve k tomu, jak jsme na začátku psali školní vzdělávací program a co tomu předcházelo? Nutnou podmínkou bylo vzdělávat se jak v teorii psaní vzdělávacího programu, tak se zběžně orientovat v metodách aktivního učení, aby si člověk obojí propojil. Aby rozuměl výchozímu dokumentu, podle kterého bude s žáky postupovat a zároveň znal a uměl efektivně zařazovat metody, které budou žáky vést k cíli.

Při psaní školního vzdělávacího programu jsme dodrželi postup tzv. shora, to znamená od obecnějších částí ke konkrétnějším. Začali

jsme tím, že jsme si sepsali, jaké pedagogické hodnoty učitelé vyznávají a jaké jsou jejich vize, kam by se mělo vyučování ubírat. Zajímavé bylo, že popisy hodnot se nápadně shodovaly s cíli základního vzdělávání. Pak jsme se zamýšleli nad tím, co jsou největší a jedinečné přínosy jednotlivých předmětů pro žáky do jejich života, tzv. velké myšlenky předmětů. Za zmínku stojí, že se objevovaly popisy nápadně shodné s oborovými kompetencemi nebo dílčími kompetencemi. Na samotné kompetence došlo v dalším kroku. Napříč školou v jednotlivých týmech jsme je rozbalovali a popisy přiřazovali k třem údobím: po třetím, pátém a devátém ročníku. Po důkladném poznání kompetencí byla výborná příležitost sepsat ke každé z nich společné výchovně vzdělávací strategie na úrovni školy. Tyto strategie vidím z celého dokumentu jako jednu z nejdůležitějších částí. Sjednocují, koordinují a deklarují zamýšlený postup školy v rámci proměny vyučování. Pokud by mohly být do důsledku naplňovány, proměnilo by se díky nim vyučování ze dne na den. Kupodivu se ve strategiích neobjevovala frontální výuka, diktáty nebo zkoušení u tabule. Dále jsme se zaměřili na výběr tematických okruhů z průřezových témat s předpokladem, že většinu z nich budeme integrovat do výuky.

Nyní bych se chtěl zaměřit na to, jakým způsobem je formálně, ale velmi názorně zajištěno propojení klíčových kompetencí, jejich rozbalených částí (dílčích kompetencí) se školními výstupy, učivem a průřezovými tématy. Náš vzdělávací program je zapsán v editoru Excel, který umožňuje využívat nejrůznějších řazení a filtrování dat. To je nyní pro nás velmi důležité. Po dosti složitém naplňování této tabulky klíčovými kompetencemi, školními výstupy, učivem a průřezovými tématy je nyní v tabulce možno nalézt, co, s čím a jak je co provázané, a to v kterémkoliv ročníku, v libovolném předmětu.

Další zmínku bych chtěl učinit o tom, co nám pomáhalo při výběru očekávaných výstupů a jejich řazení jako školních výstupů s doplněným učivem do ročníku v tom kterém předmětu. Nepostupovali

jsme náhodně, ale vytvářeli jsme systematickou posloupnost díky tzv. vzdělávacím linkám. Ty jsme vytvořili z formulací cílových zaměření jednotlivých vzdělávacích oblastí uvedených v rámcovém vzdělávacím programu. Přeformulovali jsem je do popisu, co dělá žák, a vytvořili tak popisy dovedností ležící svým záběrem mezi rozbalenými klíčovými kompetencemi a popisy dovedností v očekávaných výstupech. Vzniklo nám asi 120 obecných oborových linek, které jsme sloučili s překrývajícími se linkami z jiných oblastí, takže se nám počet zredukoval na přibližně 50 vzdělávacích linek. 50 společných nejdůležitějších oborových dovedností, které provázejí žáka od 1. do 9. ročníku. Máme za to, že školní výstupy navléknuté na takovouto linku dávají záruku, že budou na sebe navazovat a dávat smysl. Zároveň je tu ambice, že díky vzdělávací lince se žákům v určitém předmětu předloží to učivo, které je nosné, které by si měl žák trvale podržet v paměti. Ukázka vybrané linky s výstupy v příloze č. 1.

Přemýšleli jsme také o tom, jak se vyrovnat s hodnocením v nových podmínkách. A rozhodli jsme se, že si vytvoříme kritéria hodnocení v rámci školy. Sepsali jsme si všechny nejvíce používané metody a formy práce, které se ve škole objevují, řekli si, co na těchto metodách nejvíce oceňujeme a na základě toho k nim sepsali společná kritéria hodnocení. Udělali jsme to opět napříč školou, abychom měli záruku, že budeme žáky hodnotit srovnatelně.

To, že jsme psali ŠVP sami bylo důležité z několika důvodů: to, co jsme si vytvořili je naspané naším jazykem, je nám blízké a srozumitelné. Většina částí psaného textu prošla společnou dohodou, učitelé souhlasili s tím, že takto to má být. Je to teď naše společná smlouva, ke které by se měli všichni obracet a pokoušet se jí naplňovat. Vedení školy může v intencích společné dohody vést učitele, učitelé vědí jeden o druhém, protože společně zpracovávali obecné části dokumentu.

Uvádění do života

Dalším záměrem tohoto příspěvku je popsat to, jak se nyní vypořádáváme s prací se psaným vzdělávacím programem, jak ho převádíme do života školy? Nejprve bylo důležité zabývat se tím, jak si rozplánovat školní výstupy s učivem, klíčovými kompetencemi a průřezovými tématy v průběhu školního roku, sepsat jakýsi tematický plán. Pokusili jsme se tento tematický plán zapsat jako přílohu švp přímo do excelovské tabulky, což opět umožnilo přesouvat podle libosti řazení výstupů v rámci jednotlivých měsíců.

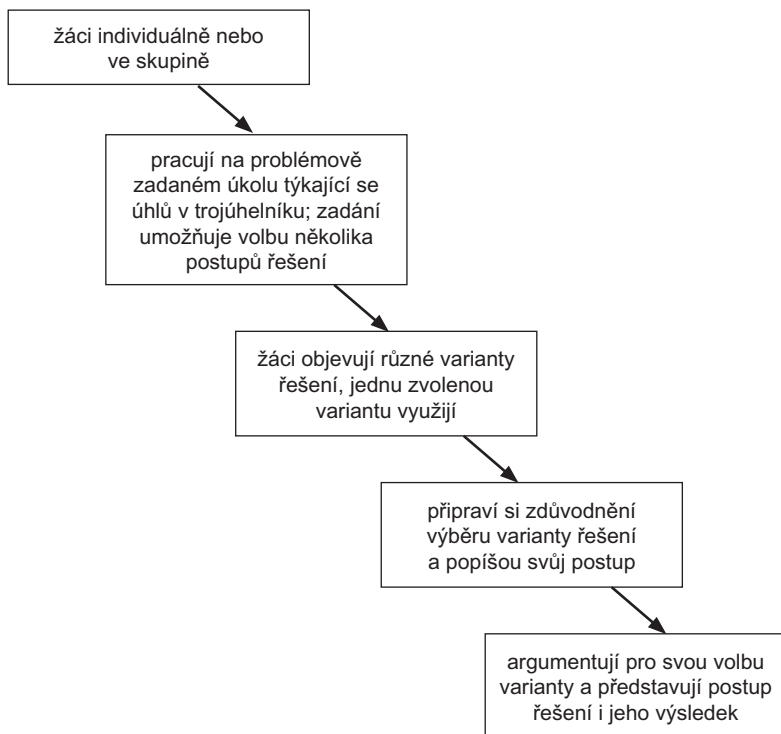
Při následném uvažování, jak pomoci implementaci psaného dokumentu do života jsme došli k závěru, že to uděláme formou supervizí (hospitací). Připravili jsme si výběr výchovných a vzdělávacích strategií, na které se budeme při sledování v hodinách zaměřovat. Přidali jsme ještě některé zásady hodnocení a formulář jsme poskytli, učitelům, aby věděli, co se bude sledovat. Ukázka zadní strany formuláře pro sledování vybraných výchovně vzdělávacích strategií a hodnocení je v příloze č. 2.

Formou pohospitačních rozhovorů jsme rozebírali přednostně výukové příležitosti, které pro naplňování klíčových kompetencí, školních výstupů a osvojování učiva učitel do vyučovací hodiny zařadil. Pokud jsme tam žádné výraznější příležitosti neobjevili, zkoušeli jsme přijít na to, jak by se tam daly doplnit. Kterou metodu, formu práce postavit trochu jinak, více do hloubky ji využít, aby tyto příležitosti vznikly. Dále uvádím příklad rozvedení jednoho řádku ve vzdělávacím programu do přípravy na konkrétní vyučovací hodinu.

Ukázka školního výstupu ze ŠVP Spektrum – matematika v 6. ročníku:

klíčová kompetence	dílčí kompetence	vzdělávací linka	školní výstup	učivo
řešení problémů	objevování variant řešení	rozvíjet věcnou argumentaci	zdůvodňuje a využívá polohové a metrické vlastnosti základních rovinných útvarů při řešení úloh a jednod. praktických problémů	úhly v trojúhelníku a jejich druhy

Návrh učební situace, která by napomohla naplňovat cíle tohoto řádku:

Plán hodiny pak vypadá jako partitura, souběžně se tu vinou činnosti naplňující různé cíle + hodnocení.

1. učivo – úhly v trojúhelníku
2. školní výstup – žák zdůvodňuje, využívá vlastnosti při řešení úloh
3. klíčové kompetence – objevuje varianty řešení

A jak dál

Nejobtížnějším na celém systému zavádění nových metod do vyučovacího procesu je vyhodnocování práce žáků, a to zvláště smysluplné zachycení hodnocení v písemné podobě tak, aby bylo průkazné pro žáky, učitele, rodiče i případnou kontrolu. Došli jsme k závěru, že se nedaří vyhodnocovat dovednostní výstupy, pokud využíváme staré instrumenty hodnocení, včetně obvykle používaných žákovských knížek. Proto plánujeme vytvoření vlastních žákovských knížek, které bychom si sami vytiskli. Vedle klasických položek by žákovská knížka umožňovala hodnotit školní výstupy a zvolené části klíčových kompetencí. Teprve to vše dohromady by dávalo obrázek o žákovu dosahování cílu v rámci určitého předmětu. Hodnocení dovednostních výstupů budeme provádět čtvrtletně. Na každé čtvrtletí si vyučující naplánují dva až čtyři školní výstupy, které budou se žáky naplňovat, doplní je dílčí dovedností z klíčových kompetencí. Uvedený postup má výhodu i v tom, že vyučující, žák, rodič, vedení školy uvidí přehledně, plán výuky na následující období. Vyhodnocování dosažené úrovně začne žák svým sebehodnocením, na něj následně naváže vyučující, který potvrdí nebo upraví žákovo hodnocení. Žák se tímto způsobem bude učit své sebehodnocení konkretizovat a zpřesňovat. Podklady pro hodnocení budou učitelé i žáci čerpat zatím z žákovských sešitů, pracovních listů a dalších výstupů z hodin. Později chceme zařadit používání žákovských portfolií. Příklad navrhované hodnotící stránky žákovské knížky je v příloze č. 3.

Z dosavadní zkušenosti je zřejmé, že proměna vyučování vyžaduje svůj čas, aby to, s čím se učitelé seznamují a co mají zařazovat do své výuky, mohlo postupně dozrát. Co dělá změnu výuky tak obtížnou, je dle mého názoru zejména to, že změny jsou mnohdy neznatelné, mnohdy pod povrchem. Je to proto, že je jen zdánlivě malý rozdíl mezi tím obohatit výuku nějakou zajímavou metodou a tím, že díky této metodě vytvoříme zcela jinou výukovou situaci, která umožní žáků rozvíjet třeba výše zmiňované kompetence. Další obtíž je potom i v tom, že je potřeba celý aparát cílů, kompetencí, výstupů, metod a hodnocení propojit do jednoho celku. Z učitele se totiž má stát „dirigent“, který při vyučování všechny tyto složky efektivně řídí. Doufám, že se nám toto postupně podaří a dirigentů bude čím dál tím víc.

Příloha č. 1 – ukázka vybrané vzdělávací linky ze školního vzdělávacího programu Spektrum ZŠ T. G. Masaryka Poděbrady

ročník	předmět	složka	kompetence	dílčí	vzdělávací linka
1	Prv		sociální	přispívá k diskusi	ovládnout pravidla soužití
2	Prv		sociální	chápe potřebu spolupracovat	ovládnout pravidla soužití
3	Prv		sociální	podílí se na utváření atmosféry	ovládnout pravidla soužití
4	Přír		sociální	přispívá k upevňování vztahů	ovládnout pravidla soužití
5	Přír		sociální	ovládá a řídí svoje jednání	ovládnout pravidla soužití
6	OV		sociální	chápe potřebu spolupracovat	ovládnout pravidla soužití
7	OV		sociální	chápe potřebu spolupracovat	ovládnout pravidla soužití
8	OV		sociální	chápe potřebu spolupracovat	ovládnout pravidla soužití
9	OV		sociální	chápe potřebu spolupracovat	ovládnout pravidla soužití
6	RV		sociální	přispívá k upevňování vztahů	ovládnout pravidla soužití
8	RV		sociální	ovládá a řídí svoje jednání	ovládnout pravidla soužití

očekávaný a školní výstup	učivo	průřezové
třídí základní poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka seznamuje se se základními informacemi o lidské společnosti, soužití, zvyčích a o práci lidí, reaguje na pokyny dospělých při mimořádných událostech, rozlišuje nejbližší příbuzenské vztahy v rodině a vztahy mezi nimi	rodina, práva a povinnosti v rodině i ve škole, pravidla kolektivního soužití	sociální smír
začleňuje poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvyčích o práci lidí, porovnává minulost a současnost, reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech, rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a orientuje se ve vztazích mezi nimi	funkce rodiny, zásady chování v rodině i kolektivu	
uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvyčích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost	vztahy v rodině, situační hry, důležitost a ochrana rodiny	principy demokracie
chová se ohleduplně ke druhému pohlaví	pravidla slušného chování v reálných situacích	
uplatňuje ohleduplné chování ke druhému pohlaví, orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku	pravidla slušného chování a pravidla vztahů	osobnostní rozvoj
spolupracuje při řešení úkolů se spolužáky	naše škola, obec	občanská společnost
uvědomuje si přínos spolupráce lidí při řešení úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci	význam osobní kázně pro život	občanská společnost
zapojuje se do spolupráce při řešení konkrétního úkolu v obci	problémy obce	občanská společnost
posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů	mezinárodní spolupráce	občanská společnost
zná pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery a pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (v rodině, komunitě)	kamarádství	
respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery a pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (v rodině, komunitě)	přátelství, láska, partnerské vztahy, předčasná sexuální zkušenost	

ročník	předmět	složka	kompetence	dílčí	vzdělávací linka
9	RV		sociální	chápe potřebu spolupracovat	ovládnout pravidla soužití
1	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
2	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
3	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
6	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
7	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
8	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
9	TV		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
6	VpŽ	OV	sociální	přispívá k upevňování vztahů	ovládnout pravidla soužití
7	VpŽ	OV	sociální	přispívá k upevňování vztahů	ovládnout pravidla soužití
8	VpŽ	OV	sociální	ovládá a řídí svoje jednání	ovládnout pravidla soužití
7	SH		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
8	SH		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití
9	SH		sociální	spolupracuje	ovládnout pravidla soužití

očekávaný a školní výstup	učivo	průřezové
respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery a pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (v rodině, komunitě)	manželství, rodičovství	
snaží se o jednoduchou spolupráci v týmu	zásady jednání a chování v různém prostředí a při různých činnostech	
spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích	zásady jednání a chování v různém prostředí a při různých činnostech	
spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích	zásady jednání a chování v různém prostředí a při různých činnostech	osobnostní rozvoj
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	soutěživé hry	
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	zjednodušené sportovní hry	lidské vztahy
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	sportovní hry	
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	sportovní hry, jiné sportovní akce	
uveďte příklady nevhodného chování	společenské vztahy	
rozpoznává projevy záporných charakterových vlastností u druhých lidí	morálka	
rozpoznává projev záporných charakterových vlastností u sebe	vnitřní svět člověka	
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	sportovní hry, jiné sportovní akce	lidské vztahy, práce v týmu
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	sportovní hry, jiné sportovní akce	lidské vztahy, práce v týmu
dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji	sportovní hry, jiné sportovní akce	lidské vztahy, práce v týmu

Příloha č. 2 – ukázka zadní strany hopitačního záznamového archu ZŠ T. G. M. Poděbrady

Vzdělávací strategie rozvíjející kompetence žáků	Poznámka
učitel společně s žáky formuluje cíl činnosti (úkolů)	
učitel umožňuje žákům spoluvytvářet kritéria hodnocení	
učitel důsledně vyžaduje dodržování pravidel	
učitel se zajímá o názory, náměty a zkušenosti žáků	
učitel klade otevřené otázky, zadává problémové úlohy či úlohy rozvíjející tvořivost	
učitel zadává úkoly způsobem, který umožňuje volbu různých postupů	
učitel zadává úkoly, při kterých žáci kombinují informace z různých zdrojů	
učitel vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků k danému úkolu	
učitel zadává úkoly, při kterých žáci spolupracují	
učitel zařazuje metody, při kterých docházejí k objevům, řešením a závěrům žáci sami	
učitel vnímá i aktivně zjišťuje vzdělávací potřeby jednotlivých žáků	
učitel umožňuje diferencované výkony podle individuálních schopností žáků	
učitel umožňuje žákům pracovat s materiály a zdroji, v nichž si mohou ověřit správnost svého řešení	
učitel vůči každému žákovi projevuje očekávání úspěchu	
učitel umožňuje žákům prezentovat výsledky své práce	
Zásady hodnocení	Poznámka
při hodnocení učitelé uplatňují přiměřenou náročnost a pedagogický takt vůči žákovi	
základem hodnocení a klasifikace je pozitivní hodnocení toho, čeho žák dosáhl	
žáci s vývojovými, smyslovými a tělesnými poruchami jsou hodnoceni s přihlédnutím k jejich speciálním potřebám	

Doporučení:

Podpis vyučujícího:

Podpis hospitujícího:

Příloha č. 3 – ukázka stránky žákovské knížky

Základní škola T. G. Masaryka Poděbrady, Školní 556,
okres Nymburk

5. ročník

Anglický jazyk - I. čtvrtletí

Naplnění klíčových kompetencí vybrané dílčí kompetence		e	d	c	b	a
1						
2						
3						
4						

Dosahování školních výstupů vybrané školní výstupy pro toto období		e	d	c	b	a
1						
2						
3						
4						
5						

Hodnocení zvládnutí učiva		podpis učitele	podpis rodičů
datum	obsah sdělení		

Další sdělení		podpis učitele	podpis rodičů
datum	obsah sdělení		

Průběžné hodnocení		podpis učitele	podpis rodičů
datum	obsah sdělení		

- a – samostatně zvládá;
- b – s mírnou dopomocí zvládá;
- c – někdy ano, někdy ne;
- d – se soustavnou dopomocí zvládá;
- e – zatím nezvládá.

Název příspěvku

„Environmentální výchova ve vzdělávání žáků s LMP“

Panelistka

Mgr. Iva Nesvadbová

Kontakt:

ZŠ praktická | Nábřežní 368, 561 69 Králíky

Králíky

Město Králíky leží v blízkosti česko-polských hranic nedaleko Králického Sněžníku. Je cílem výletníků, kteří obdivují barokní památky, navštěvují pohraniční opevnění II. světové války. Dominantou je barokní klášter na Mariánském kopci.

Charakteristika školy

Základní škola praktická Králíky vzdělává žáky s lehčím mentálním postižením, integruje žáky se středně těžkým mentálním postižením. Je úplnou základní školou s 1. a 2. stupněm, která má kapacitu 75 žáků. Při škole je zřízena školní družina s kapacitou 13 žáků. Téměř dvě třetiny žáků dojíždí do školy ze spádových obcí. Ve školním roce 2007 – 2008 je do školy zapsáno 43 žáků. Budova má šest kmenových učeben, které se průběžně modernizují, gymnastický sál, pět odborných pracoven – učebnu ICT a Hv, dvě dílny pro práci se dřevem a kovem, kuchyňku, dílnu ručních prací, vybavenou mj. dvěma hrnčířskými kruhy. Škola získala finanční prostředky od sponzorů na nákup keramické pece. Výuka pěstitelských prací je realizována na školním pozemku, který se nachází v blízkosti školy. Na něm se nacházejí cvičné záhony, skleníky, ovocný sad, odpočinkové místo s ohništěm, přírodní učebna. Součástí venkovních prostor školy je Oáza klidu, relaxace a odpočinku s průlezkami, jezírkem. Tyto prostory jsou osvětleny pomocí solární energie. Na realizaci obou projektů se podíleli žáci a učitelé naší školy.

Charakteristika pedagogického sboru

V současné době působí na škole celkem 8 pedagogických pracovníků, z toho dva na zkrácený úvazek, dále vychovatelka ŠD, pedagogická asistentka, nově osobní asistentka. Většina sboru je kvalifikovaná pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami (se specializací na psychopedii, logopedii, etopedii, ...). Zbývající část si doplňuje vzdělání studiem speciální pedagogiky. Ve škole pracují preventista sociálně patologických jevů a koordinátor environmentální výchovy, výchovný poradce, tři metodici – českého jazyka, matematiky, pracovní a výtvarné výchovy. V roce 2007 ukončila koordinátorka EVVO specializační studium pořádané SSEV Pavučina, v roce 2008 ukončila koordinátorka ŠVP specializační studium pořádané NIDV.

Naše škola a ekologie

Ekologická výchova se prolíná životem školy od r. 2002, od téhož roku je škola zařazena do celostátní sítě M.R.K.E.V. Ekologická výchova byla realizována (od r. 2002 do r. 2007) na základě Celoročního plánu EVVO a ročních Dodatků k celoročnímu plánu EVVO, na jejichž obsahu se podíleli všichni vyučující pod vedením pověřeného koordinátora EVVO. Za svou činnost v oblasti EVVO byla škola oceněna titulem Ekologická škola Pardubického kraje 3. stupně v roce 2004, v roce 2006 titulem Ekologická škola Pardubického kraje 1. stupně na základě vynikajícího umístění v krajské soutěži Zelený ParDoubek. V červnu 2007 naše škola byla zařazena do sítě Škol podporujících zdraví a získala titul Zdravá škola. Základní škola praktická Králíky je jedinou školou v Králíkách, na které je aktivně realizována ekologická výchova a vzdělávání žáků.

EVVO v ŠVP

Při vytváření školního vzdělávacího programu jsme se rozhodli, že se zaměříme na ekologickou výchovu a vzdělávání žáka prostřednictvím různých vyučovacích předmětů, akcí („projektů“), ekologic-

ká výchova se stane součástí činnosti školní družiny, běžného života školy. V samotném ŠVP je odkaz na ekologické zaměření školy zmíněn v charakteristice školy, charakteristice ŠVP, ve výchovně-vzdělávacích strategiích na obecné úrovni i v rámci jednotlivých předmětů, v průřezových tématech a v neposlední řadě jsou specifikována průřezová témata u samotných předmětů. Environmentální výchova a vzdělávání jsou rovněž součástí autoevaluace školy.

Při rozvržení disponibilní časové dotace bylo přihlíženo k naplňování plánu EVVO. Posíleny byly předměty pracovní vyučování (od 4. do 9. ročníku o 1 hodinu týdně), přírodopis (přidána jedna hodina týdně v 6., 7., 9. ročníku), výtvarná výchova (1 hodina týdně v 6. ročníku). V 5. ročníku v přírodovědě je jedna hodina týdně věnována projektu Les ve škole, škola v lese, v 9. ročníku je výuka zaměřena na ekologickou výchovu – součástí jsou pozorování, práce v terénu. Ostatními předměty se průřezové téma Environmentální výchova prolíná průběžně. Od školního roku 2006 – 2007 pracuje školní družina dle svého vlastního ŠVP, jehož součástí jsou roční etapové hry, do nichž jsou zahrnuty ekologické aktivity (minimálně jednou měsíčně). V neposlední řadě je ekologický charakter školy promítnut do loga školy – ježka, který je součástí motivačního názvu ŠVP. Nápad spontánně vzešel od žáků, byl podpořen vyučujícími. Byl reflexí na naši péči o mládě ježka v zimních měsících. Souběžně s vytvářením ŠVP se učitelé podíleli na zpracování dlouhodobého plánu EVVO. Pomocí SWOT analýzy jsme si stanovili východiska pro jeho zpracování. Oblast Příležitosti jsme konzultovali s pracovníky ekologického střediska SEVER v rámci ekovzdělávání pedagogického sboru. Poté byl zpracován Dlouhodobý plán EVVO, který je přílohou ŠVP ZŠ praktické Králíky „Škola plná života“ a vzájemně se s ním prolíná. Pro aktualizaci ekologické výchovy je v každém školním roce zpracován Roční plán EVVO, který vychází z Dlouhodobého plánu EVVO. Oba plány jsou přílohou žádostí o finanční příspěvky v oblasti EVVO.

Dlouhodobý plán EVVO

Dlouhodobý plán EVVO je tvořen dvěma oblastmi – cíli organizačními a výchovně-vzdělávacími. Organizační cíle jsou rozděleny do šesti oblastí. První a druhá oblast je zaměřena výhradně na činnost žáků ve výchovně-vzdělávacím procesu, na mimoškolní činnost žáků. Další oblasti se zabývají tím, co ovlivňuje kvalitu ekologické výchovy na škole – lidmi, personálem, provozem školy, spoluprací školy s okolím, materiálním a finančním zajištěním. Výchovně-vzdělávací cíle vystihují ideální obraz žáka naší školy, jeho vědomosti, postoje, dovednosti a schopnosti v souvislosti se životním prostředím. Vzhledem k postižení žáků je kladen důraz na praktickou, názornou výuku. Úplné znění Dlouhodobého plánu EVVO je zveřejněno na www.zspkraliky.cz

Ukázka z organizačních cílů:

VÝUKA PRO VŠECHNY ŽÁKY

Dlouhodobý cíl:

Ekologická výchova na ZŠ praktické bude realizována několika způsoby – začleněním do předmětů (průřezová témata), každoročními celoškolskými „projekty“, celoročními „projekty“, propojením mezipředmětových vztahů v rámci celoročního tématu. Část výuky bude probíhat venku.

Dílčí cíl:

EV je začleněna do vyučovacích předmětů – naplňování PT EVVO v ŠVP ZŠp Králíky

Ukazatel dosažení: tabulka včlenění EV do jednotlivých předmětů
Postupy a prostředky:

- Ve ŠVP je v uvedených předmětech vyznačeno průřezové

- téma EV s uvedením obsahu a způsobu realizace (výuka, pozorování, vyhledávání informací, hra, pozorování v přírodě, praktické činnosti, modelové situace...)
- U učiva jsou vyznačeny mezipředmětové vztahy – propojenost daných témat, realizace ve stejném týdnu, v rámci projektového dne třídy (např. 5. roč. PŘ – Les, Tv vycházka do lesa, Vv – výtvarné zpracování, Hv – lidové písně, Čj- Čtení a literární výchova – pohádky o stromech, ...)
 - Včlenění projektů do výuky: Les ve škole, škola v lese (PŘ 5. r.), Kyselý déšť (Ch 9. r.), Živá voda pro obec (Ch 9. r.) - TEREZA, Úspory energie na škole (F 8. r.)
 - Účast v celostátních výtvarných soutěžích s ekologickou tematikou

Dílčí cíl:

V rámci školního roku každoročně probíhají celoškolní „projekty“ a akce

Ukazatel dosažení: Všechny ročníky absolvují každý rok Ekologický týden (1.–9. r.)

Postupy a prostředky:

- Ekologický týden má danou strukturu: Hledání pokladu skřítky Ekolíka – úklid přírody, Den řemesel, Jarní stezka Ferdý mravence – aktivity v přírodě zaměřené na vzájemnou spolupráci a pomoc, Výukový den – program ekologického střediska, ekohry, Výlet s ekologickou tematikou
- Žádost o příspěvek (Pardubický kraj, MÚ Králíky) - (koordinátor)
- Před zahájením akce – pracovní schůzka pedagogů – rozdělení úkolů, pozvání rodičů, zajištění spolupráce se Službami města Králíky
- Konání akce: konec dubna – začátek května

- Prezentace akce – tisk, školní časopis, www.ekovychova.cz, www.zskraliky.cz

Dílčí cíl:

Ekologická výchova se prolíná celým životem školy pomocí celoročních „projektů“

Ukazatel dosažení: Každá třída se aktivně podílí na péči o zvířátka ve stanoveném období dle rozpisu.

Postupy a prostředky:

- Péče o ptáčky, rybičky v akváriu a jezírku, zazimování ježka
- Rozpis služeb po třídách – umístění na ekologické nástěnce, v měsíčních plánech
- Nákup krmiva – z výtěžku sběru papíru

Dílčí cíl:

Každoročně je v Ročním realizačním plánu EVVO stanoveno téma, které je zařazeno do učiva, praktických činností a aktivit jednotlivých předmětů.

Ukazatel dosažení: Roční tematické plány jednotlivých předmětů, vyznačení zařazeného tématu v zápise do třídní knihy (do závorky za dané učivo EVVO – projekt xxx)

Postupy a prostředky:

- Přípravný týden – srpen – vybrání celoškolského tématu do Ročního realizačního plánu EVVO, výběr vhodných činností (koordinátor, učitelé)
- Roční obměna témat
- Do tematických plánů jednotlivých předmětů si vyučující zařadí dané téma s vyznačením zkratky EVVO – projekt xxx)
- Pravidelná prezentace výstupů (slohové práce, výtvarné práce, skupinové práce, písně, ... - gymnastický sál, školní časopis)

Ukázka z výchovně-vzdělávacích cílů:

Výchova a vzdělávání žáků ZŠ praktické Králíky v oblasti EVVO se prolíná celým výchovně-vzdělávacím procesem. Vzhledem k tomu, že nelze předem určit, co žák s lehkým mentálním postižením je schopen zvládnout, mají výchovně-vzdělávací cíle podmíněčnou formulaci.

- 1. Žák by měl znát přírodní a kulturní hodnoty ŽP ve svém okolí, měl by vědět, jak lidé působí na krajinu, jaký vliv má krajina na život lidí.**

5. ročník – cíle, výstupy

Žák se seznamuje s ekosystémem les (Králicko).

Žák by si měl vyhledat svůj strom, který bude v průběhu roku pozorovat a zaznamenávat změny.

Žák by měl vysvětlit význam lesa, vědět, jak se má člověk chovat v lese.

Žák by měl popsát, co les ohrožuje, jak o les pečovat.

Témata, učivo

Les (Př)

- Můj strom
- Význam lesa
- Péče o les
- Les v ohrožení (Škůdci, Živelné pohromy, katastrofy, Člověk)

Výchovně-vzdělávací strategie

Učíme žáky poznat lesy v okolí Králíků, učíme je vnímat stromy všemi smysly (samostatná práce – projekt Můj strom, vycházky, smyslové vnímání přírody, pozorování – letokruhy, jak pučí stromy, mraveniště, praktické činnosti – vyšetření nemocného stromu, beseda s lesníkem, práce s Krabicí jehličí)

Provázanost s organizačními cíli

- Včlenění do vyučovacího předmětu přírodověda – projekt Les ve škole, škola v lese (5. roč.)
- Část výuky proběhne v přírodě, terénu

9. ročník – cíle, výstupy

Žák by měl popsat nejvýznamnější historické události Králík.

Žák by měl vyjmenovat nejvýznamnější králické památky.

Žák by měl mít povědomí o přírodních, kulturních zajímavostech a osobnostech obce, kraje, měl by znát místní tradice a pověsti.

Žák by se měl seznámit s tím, jak člověk ovlivnil přírodu v průběhu dějin (ČR, Králicko).

Témata, učivo

- Historie Králík (D)
- Významné stavby Králík (D)
- **Obec, region, kraj** (Ov, Z)
- Zajímavosti a osobnosti obce, kraje
- Přírodní zajímavá místa obce, kraje
- Kulturní památky obce, kraje
- Kulturní život a tradice obce

Výchovně-vzdělávací strategie

Vychováváme žáky k patriotismu, ke znalosti historie a místa, v němž bydlí (vycházky, práce s informačním materiálem, návštěvy muzea, ročníkové projekty)

Provázanost s organizačními cíli

- Včlenění EV do vyučovacího předmětu dějepis (7., 8., 9. roč.), občanská výchova (6. roč.), zeměpis (6. roč.)
- Část výuky proběhne v přírodě, terénu

2. **Žák by se měl chovat k přírodě odpovědně, chránit ji, umět řešit problémové situace v přírodě, měl by získat praktické dovednosti pro pobyt v přírodě.**

5. ročník – cíle, výstupy

Žák by měl umět vnímat přírodu živou a neživou.

Žák si rozvíjí estetický vztah k přírodě, životnímu prostředí, učí se o ně pečovat.

Témata, učivo

- Literární texty s tematikou přírody, slohové práce (Čj)
- Krásy přírody a vztah k životnímu prostředí (Vv, Pv)

Výchovně-vzdělávací strategie

Vedeme žáky ke vnímání přírody, života, krásy všemi smysly (čtení a poslech textů s danou tematikou, slohové práce, video - Pohádky z lesa, vycházky, rozpis služeb ve třídách, školní akce a projekty)

Provázanost s organizačními cíli

- Celoškolní téma EVVO - včlenění do vyučovacího předmětu český jazyk (3.–5. ročník), výtvarná výchova (1.–5. roč.), pracovní vyučování (1.–5. r.), ŠVP ŠD
- Část výuky proběhne v přírodě, terénu
- Školní akce, projekty
- Péče o zeleň ve třídách

9. ročník – cíle, výstupy

Žák by měl získat vnímavý a citlivý přístup k přírodě, živočichům, rostlinám.

Žák by měl umět vyjádřit svůj názor, vyjádřit se k danému

ekologickému tématu, výtvarně vystihnout svůj pohled na přírodu a ekologické otázky.

Žák by měl umět vytvářet estetické prostředí a pečovat o životní prostředí, které jej obklopuje.

Témata, učivo

- Literární texty s tematikou přírody, slohové práce (Čj)
- Krásy přírody a vztah k životnímu prostředí (Vv, Pv)

Výchovně-vzdělávací strategie

Vedeme žáky ke vnímání přírody, života všemi smysly, podněcujeme je ke smyslovému vyjádření jejich vztahu k přírodě (literární texty – prvky kritického myšlení, slohové práce, výtvarné zpracování, ...)

Celoškolní:

Pomocí praktických činností učíme žáky pečovat o přírodu Králicka, o okolí školy, tříd, vytvářet estetické prostředí tříd pomocí výzdoby jejich výtvořů.

Pořádáme výstavy žákovských prací, účastníme se soutěží výtvarných prací

Provázanost s organizačními cíli

- Celoškolní téma EVVO - včlenění do vyučovacího předmětu český jazyk (6. – 9. roč.), výtvarná a pracovní vyučování (6. – 9. roč.)
- Část výuky proběhne v přírodě, terénu
- Výstavy žákovských prací, soutěže
- Celoškolní akce, projekty
- Rozpis služeb
- Školní časopis

Roční realizační plán EVVO

Roční realizační plán EVVO vychází z Dlouhodobého plánu EVVO, je provázán se ŠVP. Při jeho sestavení spolupracují všichni vyučující – vybírají celoškolní ekologická témata, která vřazují do svých vyučovacích předmětů, tematických plánů, nabízejí možnosti grantových projektů, nových akcí. Roční realizační plán obsahuje rozpis činností realizovaných v průběhu celého roku, rozpis akcí po měsících, rozpis odpovědných osob za realizaci jednotlivých akcí, přehled vřazení celoškolního tématu do vyučovacích předmětů, aktualizovanou nabídku odborné knihovny a informačního centra EV. Úplné znění Ročního realizačního plánu EVVO je zveřejněno na www.zspkraliky.cz

Závěr

Výchova k udržitelnému rozvoji, environmentální výchova je jednou z priorit vzdělávací politiky MŠMT. Školní rok 2007/2008 je pokračováním programu OSN Desetiletí pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji. Významným dokumentem, který byl schválen vládou ČR koncem roku 2004, je Strategie udržitelného rozvoje České republiky. Environmentální výchova se od školního roku 2007/2008 stává povinnou součástí vzdělávacích programů škol a součástí jejich režimu. Naše realizace nabízí, jak tuto prioritu naplnit v praxi.

„Posílení environmentálního vzdělávání je dlouhodobou prioritou Strany zelených. Tato planeta potřebuje občany, kteří jsou si plně vědomi vztahu mezi lidskou společností a životním prostředím,“
říká ministr Ondřej Liška

Příloha č. 1: Ukázka ze ŠVP – Průřezová témata (celoškolní akce - výběr)

Ekologický týden

Cílem této týdenní akce je upevnit v žácích kladný vztah k přírodě, naučit je přírodu si vážit, chovat se k ní ohleduplně, chránit ji. Vedlejším cílem je týmová spolupráce, pomoc slabšímu, seznámit se s životem našich předků atp. Akce je určena pro všechny žáky školy.

V rámci akce jsou realizována tato průřezová témata:

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

1. Rozvoj schopností poznávání (cvičení smyslového vnímání)
2. Kreativita (nápady, originalita, tvořivost)
3. Mezilidské vztahy (vzájemná pomoc, podpora)

ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

- Vztah člověka k prostředí (výukové programy, výukové hry)
- Lidské aktivity a problémy ŽP (úklid přírody)

V každém školním roce je zpracována konkrétní podoba a organizace ekologického týdne.

V jeho průběhu může být využito těchto aktivit:

Poklad skřítky Ekolíka

Hledání pokladu skřítky Ekolíka. Na cestě za pokladem čištění přírody od odpadků (turisticky atraktivní místa Králík). Spolupráce se SMK (poskytnutí pytlů a jejich svoz).

Jarní stezka Ferdy Mravence – práce všeho druhu

Rozdělení žáků do věkově a rozumově smíšených skupin.

Na stanoveném území plnění různých úkolů pod dohledem vyučujících. Podmínkou pro splnění úkolu je jeho splnění všemi členy skupiny (důraz na vzájemnou pomoc, pomoc slabšímu).

Den řemesel

Děti jsou rozděleny do skupin (dle zájmu, věku a postižení, náročnosti na zručnost o dané řemeslo, ...). Pod vedením vyučujících si vyzkouší některé z řemesel (výroba ručního papíru, tkaní náramků, batika, paspartování obrázků, jednoduchá vazba knih, aranžování, pletení košíků z pedigu, výroba svíčky, přírodní korálky, keramická dílna, práce s dřevem, drhání, odlévání cínových vojáků, staročeská kuchyně, ...)

Výukové programy

Využití nabídky výukových programů ekologických středisek, hry s ekologickou tematikou pod vedením vyučujících.

Výlet s ekologickou tematikou

Využití atraktivních míst majících souvislost s EVVO (ekologická střediska, řemesla, příroda, skanzeny, ...)

Název příspěvku

„Na co se v české reformě školství zapomíná“

Panelistka

RNDr. Pavla Polechová, CSc.

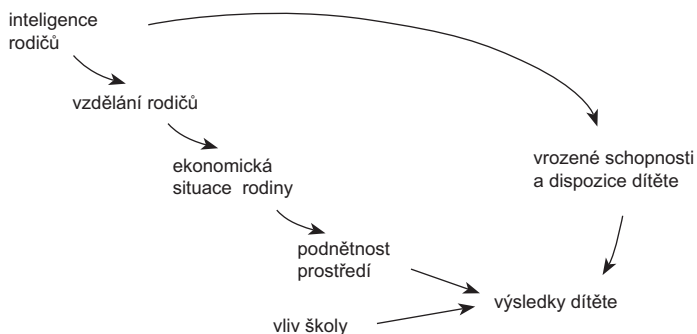
Kontakt

MŠMT | Karmelitská 7-8, 118 12 Praha 1

Úloha školy

„Vrozená schopnost je neměřitelná. Kvalita veškerého předcházejícího učení, kvalita vzdělávacích příležitostí, podpora rodičů a celková zkušenost žáků se vzděláváním ovlivní výkony žáků v jakémkoli testu“
Testy zaměřené na míru zvládnutí určitého učiva jsou ovlivněny (zejména kvalitou vyučování) více než třeba neverbální testy schopnosti dedukce, ale vnějšími vlivy jsou ovlivněny všechny testy, které se snaží zjistit, čeho je dítě aktuálně schopno.¹

Výsledky dětí ovlivňuje prostředí, jeho vlastní vrozené předpoklady a škola. Schematicky lze tyto vlivy znázornit v níže uvedeném diagramu.

¹ SATs Guide, <http://www.satsguide.co.uk/index.htm> (Průvodce pro skládání anglických standardních testů (Standard Assessment Tests), které zjišťují výsledky vzdělávání žáků na konci druhého, šestého a devátého ročníku.

Existují dva extrémní názory týkající se vlivu dědičnosti na straně jedné a vlivu prostředí a výchovy na straně druhé. Dědičnost ovlivnit nemůžeme, prostředí a výchovu ano. Diskuze o tom, zda příroda má významnější roli než výchova (nature versus nurture), dodnes plní stránky odborných časopisů i celých knih, pro pedagogii má však velmi malý význam. Smyslem a povinností školy je přece usilovat o maximum možného, ať už je tento poměr sil jakýkoli – ne potvrzovat stávající sociální rozdělení.

Takto úlohu školy chápou vzdělávací systémy vyspělých zemí. Vzdělanostní mobilita a s ní související příjmová mobilita je zájímá napříč politickým spektrem: bez ohledu na lidský a lidskoprávní rozměr tohoto problému je totiž zřejmé, že prohlubování a rozšiřování propasti mezi majetnými a nemajetnými, tedy nárůst počtu lidí upadajících díky nízkému vzdělání do nezaměstnanosti a chudoby a zároveň zhoršování chudoby nemohou být jednoduše vyrovnávány zvyšující se prosperitou vzdělaných a tedy ekonomicky soběstačných. Nezaměstnanost, která tak úzce souvisí se stupněm dosaženého vzdělání a dokonce vznik, rozšiřování a prohlubování chudinských ghett jsou spojeny s nevyhnutelným nárůstem kriminality, s otázkami již ani ne kvalitního, ale alespoň bezpečného života všech lidí, s náklady, které nejsou investicí, ale pouze špatnou záplatou a daní za ignoranci prostého faktu, že kde je prostor pro rozvoj, tam je také prostor pro úpadek, a že neviditelná ruka trhu skutečně všechno nevyřeší.

Většina evropských zemí čelí realitě stárnoucí populace a tedy faktu, že stále méně lidí bude vydělávat na stále více lidí. Zároveň se stává zřejmým, že špička světa bude patřit tvořivým lidem a tvořivé práci, přičemž těm ostatním zbude rutinní práce prováděná lidmi nebo automaty. Neboli to nejcennější, co máme, jsou zdroje lidské; plynutí s nimi si již nelze dovolit.

Bližší pohled na selektivitu vybraných vzdělávacích systémů

Většina vyspělých zemí vnímá proto otázku inkluze (začlenění) velmi naléhavě. Téma selektivity školství kdysi rozdělovalo například britskou politickou scénu, v níž konzervativci ještě donedávna podporovali rozdělování žáků po jedenáctém roce věku podle takzvaných „eleven plus“ testů, které měly umožnit kvalitní studium těm, kteří by je podle výsledků testů měli dostat, ale neměli na drahé soukromé školy. Tento systém rozdělování žáků podle jejich výkonu v 11 letech byl aktivně potlačován labouristy po roce 1965 a v Anglii a Walesu formálně zrušen v roce 1976, kdy byl nahrazen společným sekundárním vzděláváním² všech dětí. V některých hrabstvích ještě selektivní systém přetrvává, ale je na ústupu. Ve Skotsku již existuje pouze společný systém. Dnes je běžné, že sekundární škola ve Velké Británii přijímá děti v následujícím pořadí: 1) spádovost, 2) dítě s postižením nebo zdravotním znevýhodněním, 3) dítě má v dané škole již sourozence, 4) dítě má v dané sekundární škole spolužáka z primární školy.

Dnes ve Velké Británii selektivní školství obhajují v podstatě pouze přívrženci extrémní pravice nebo lidé, kteří si nedovedou dát věci do souvislostí. Konzervativci před dvěma lety ohlásili, že znovuzavedení selektivního systému již neplánují. Selektivní veřejné školy měly pomoci sociální mobilitě, ale realitou je, že v chudších oblastech, kde má 12% dětské populace obědy zdarma, studuje na grammar schools (na školách podobným českým osmiletým gymnáziím) pouze 2% těchto dětí. „Je lepší zlepšovat vyučování ve školách, které máme, než se vracet k selektivnímu systému“, říkají dnes i konzervativci.

Podle výsledků projektu PISA - Programme for International Student Assessment – se Polsko se na rozdíl od České republiky

² Tedy gymnáziem od 11 do 16–18 let pro všechny děti.

postupně zlepšuje jak v míře selektivity, tak v celkových výsledcích. V Polsku si všimli, že časné rozdělování žáků zhoršuje závislost výsledků na socioekonomickém zázemí a zvýšili věk, v němž dochází k rozdělení žáků na žáky s „lepšími studijními předpoklady“ a na ty ostatní.³ Výsledkem byla významné snížení rozdílů mezi školami a zároveň se zvýšily průměrné výsledky země. Velká část tohoto zlepšení pochází od žáků s nejnižšími výsledky.

Poznámky k selektivě českého systému

Souvislosti výsledků žáků a rovnosti jejich příležitostí odhalené výsledky projektu PISA jsou notoricky známé. Selektivita celkovým výsledkům zemí nepomáhá – nejúspěšnější země, Finsko, vykazuje zároveň nejnižší závislost výsledků na socioekonomickém zázemí i nejmenší rozdíly mezi školami. Český vzdělávací systém patří k těm nejselektivnějším, ale přitom česká gymnázia nesoustředí ty nejlepší žáky (viz obr. 1). Pokud by byla vykonávána výběrová zkouška při přechodu z prvního do druhého stupně víceletého gymnázia, které by se zúčastnili i uchazeči ze základních škol, mělo by podle závěrů z výzkumu PISA 2003 na víceletých gymnáziích v České republice na základě výkonostních kritérií dojít k obměně více než poloviny žáků. V porovnání s jinými zeměmi je v České republice pro úspěch žáků také velmi podstatné, do jaké školy žák chodí. Aspirace žáka závisí více na zázemí jeho/jejích spolužáků, než na jeho/jejích vlastních školních výsledcích! V tomto ohledu se Česká republika v období mezi dvěma posledními koly projektu PISA (2003 a 2006) zhoršila a prohloubily se také rozdíly mezi nejlepšími a nejslabšími výkony žáků (viz Obr. 1).

³ Uvozovky jsou použity proto, že také při rozhodování o tomto dělení se projeví všechny vnější vlivy - kvalita veškerého předcházejícího učení, kvalita vzdělávacích příležitostí, podpora rodičů a celková zkušenost žáků se vzděláváním.

Kde studují nejlepší patnáctiletí žáci
v povinné školní docházce?
Žáci základních škol a víceletých gymnázií

Obr. 1: Koucký a kolektiv, *Učení pro život – Výsledky výzkumu OECD PISA 2003*

Vzdělávací politika založená na faktech?

Ve světě se dnes akcentuje propojování vzdělávací politiky s výzkumem. Navzdory zjištěním týkajícím se rozsahu a škodlivosti selekce se však v české legislativě prostor pro selekci naopak rozšiřuje. Mnohé školy, obce a kraje například pochopily oddělené vzdělávání pro nadané jako jednu z inovací a příležitostí reformy. Když se však zeptáte psychologů, kteří se přímo zabývají podporou talentu a nadání, do jaké míry by doporučovali oddělené vzdělávání dětí identifikovaných jako zvláště nadané, dozvíte se mimo jiné tři zásadní věci: 1) z dětí takto identifikovaných jich zhruba jedno procento *nemá* příznaky nesouměrného vývoje (tzv. asynchron), to znamená, že mimořádné nadání je téměř vždy doprovázeno nějakým problémem (například zdravotním znevýhodněním), 2) naplňovat vzdělávací potřeby mimořádně nadaných soustředěných v jedné třídě je neméně náročné jako naplňovat vzdělávací potřeby třídy dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, 3) nejvýhodnější

a nejefektivnější je volit efektivní přístupy a metody, které rozšiřují prostor pro to, aby vyučování bylo výzvou pro *všechny* děti: rozmanitost metod vyučování a učení, možnost volby ze strany dítěte kdykoli je to možné, vhodné seskupování pro kooperativní učení...

Místo jednotného rámce vzdělávání směřujícího ke kompetencím každého jednotlivce vznikla celá řada rámcových vzdělávacích programů oddělených vertikálně i horizontálně (vzhledem k věku i ke schopnostem žáka resp. typu školy, kterou navštěvuje). Na stejné věkové úrovni znamená tato různost omezení daná zařazením žáka ve vzdělávacím systému, např. do režimu speciálního vzdělávání. Pokud se v kurikulárních dokumentech objevují slova jako „každý, všichni“, pak zásadně ve spojení s tím, co je nazýváno vlastními předpoklady a možnostmi. (např.: „Základní vzdělávání vyžaduje na 1. i na 2. stupni podnětné a tvůrčí školní prostředí, které stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzuje méně nadané, chrání i podporuje žáky nejslabší a zajišťuje, aby se každé dítě prostřednictvím výuky přizpůsobené individuálním potřebám optimálně vyvíjelo v souladu s vlastními předpoklady pro vzdělávání.“) Ale kdo nebo co oddělí ty předpoklady, vrozené schopnosti?

V předchozí části bylo ukázáno, že:

- Česká republika má problém v oblasti rovných příležitostí, jehož rozměr si neuvědomuje
- český vzdělávací systém posiluje rozdíly mezi žáky uvnitř škol i mezi školami a tím zhoršuje perspektivu kvality života celé populace
- česká školská reforma za významného přispění doprovodné legislativy je v tomto ohledu nejvýš neutrální (tj. situaci nezlepšuje)
- jiné země ukazují zodpovědnější přístup k problematice vzdělanostních nerovností.

Příklady dobré praxe

a) Skotsko, Beeslack Community High School

Kurikulum pro excelenci (kurikulum 3–18)

Kurikulum pro excelenci je iniciativa vedená skotskou vládou. Jejím smyslem je umožnit všem mladým lidem rozvinout jejich potenciál jako úspěšně se učících jedinců, sebevědomých osobností a zodpovědných občanů, kteří efektivně přispívají k rozvoji společnosti.

Prostřednictvím Kurikula 3–18 mají všichni mladí lidé dostat nejlepší možnou šanci realizovat svůj potenciál.

Excelence ve vzdělávání znamená dát dítě na první místo a vybavit každého mladého člověka znalostmi a dovednostmi odpovídajícími jeho talentu a aspiracím. Nejsilnější důraz je přitom kladen na čtenářskou gramotnost, numerickou gramotnost, občanství, zdraví a osobní pohodu a podstatné dovednosti pro život a práci.

Pro školy to znamená, že uvažují, jak cokoli, co dělají, umožňuje dětem a mladým lidem stát se úspěšně se učícími jedinci, sebevědomými osobnostmi a zodpovědnými občany, kteří efektivně přispívají k rozvoji společnosti. Znamená to takto uvažovat nad veškerým vyučováním a učením, každodenními zkušenostmi a událostmi.

Je potřeba hovořit nejméně o třech úrovních cílů, jimiž jsou národní priority, priority místní samosprávy a vlastní cíle školy.

Před vlastními cíli Beeslack Community High School je uvedena následující věta:

K efektivnímu učení dochází spolehlivěji tam, kde jsou zdravé vztahy. Tento princip je základem cílů školy:

1. prosazovat vzdělávání nejvyšší možné kvality ve společnosti, v němž je lidem dobře, v němž je zřejmý smysl vzdělávání a které poskytuje příležitost,
2. podporovat porozumění, že jsme plně inkluzivní institucí pro první až šestý ročník sekundární školy, že máme mnoho co nabídnout a že nás zajímá rovnost příležitostí všech žáků bez ohledu na sociální zázemí, znevýhodnění či postižení, gender, rasu či náboženství,
3. poskytovat plný rozsah kurzů s dobrou možností volby, s rozmanitými druhy učebních zkušeností, v pestré paletě vyučovacích metodologií, které umožní každému rozvinout své schopnosti,
4. vyjadřovat jasná očekávání od všech žáků, podporovat úspěch na všech úrovních a v tolika situacích, jak je jen možné,
5. povzbuzovat aktivní účast žáků v životě školy, včetně participaci na zodpovědnosti,
6. podporovat aktivní partnerství mezi námi, rodiči našich žáků a širší komunitou,
7. podporovat vzdělávání jako celoživotní proces a poskytovat přístup k němu širší komunitě v prostředí, kde je lidem dobře a v němž je zřejmý smysl vzdělávání,
8. v rámci dostupných zdrojů směřovat k ideálu školy podporující zdraví, což pozitivně ovlivňuje veškerý personál učící i neučící a všechny uživatele školy,
9. připravit mladé lidi na další stupeň vzdělávání v plné škále dovedností a kompetencí – osobnostních, sociálních a ekonomických.

Sebehodnocení žáka v Beeslack Community High School k vyhodnocení klíčových kompetencí (napříč předměty)

Beeslack Community High School zavedla sebehodnocení žáka v dosahování klíčových kompetencí v rámci poradenství (guidance)⁴. Žáci své vlastní hodnocení zaznamenávají prostřednictvím velmi jednoduchého formuláře, nazvaného „Moje úspěchy“. V úvodu se žákům vysvětluje:

„...V životě jde nicméně o mnohem víc než o skládání zkoušek. Například účast v klubech, na různých aktivitách pořádaných školou, výletech, sportovních akcích Ti poskytuje možnosti brát na sebe zodpovědnost, učit se něco nového. Pomáhá Ti dozvídat se více o sobě a o tom, jak lze pomáhat jiným lidem, jak pozitivně ovlivňovat společnost. ...

...Snaž se tento záznam aktualizovat alespoň jednou měsíčně. Bude jednou z možností prokazujících, že přebíráš zodpovědnost za svůj vlastní pokrok.“

Formulář má tři části, z nichž každé je věnována stránka A5:

I. V čem jsem byl/a úspěšná

Ve třídě-škole	kdy	mimo školu	kdy

⁴ Pedagogové, kteří zodpovídají za poradenství ve skotských školách, mají na starosti osobní poradenství, poradenství v kurikulu (prospěch), poradenství pro volbu povolání, vzdělávání pro osobnostní a sociální rozvoj. Starají se také o kontakty s rodiči, navazujícími školami (což jsou pro sekundární školy further education colleges a vysoké školy) a se sociálními partnery. Osobní poradenství má reaktivní i preventivní složku. Žáci příslušné pracovníky také sami navštěvují.

II. Jakou jsem na sebe vzal/a zodpovědnost

Ve třídě-škole	kdy	mimo školu	kdy

III. Jak jsem podporoval/a ostatní

Ve třídě-škole	kdy	mimo školu	kdy

b) Česká republika – ZŠ Dr. Malíka, Chrudim

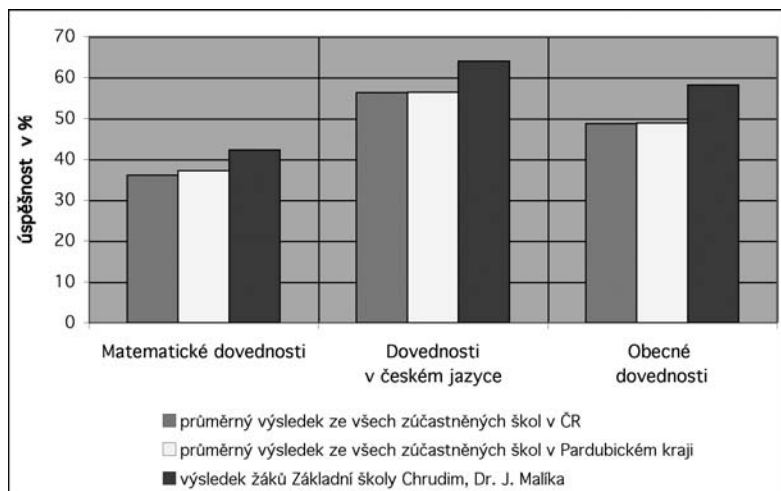
I v selektivním systému lze výrazně zlepšovat rovnost vzdělávacích příležitostí uvnitř jedné školy. V ZŠ Dr. Malíka v Chrudimi se vzdělávají čtyři tělesně postižené děti, téměř dvacet procent zdravotně znevýhodněných dětí (dyslektiků a dětí s příbuznými poruchami), jsou tam vážná sluchová postižení. Do první třídy nastoupil vlouň chlapec po operaci mozku a ošetřující lékař konstatoval po zahájení školní docházky jeho pronikavé zlepšení. Průměrný počet žáku ve třídě je 27. Škola nemá žádné speciální ani speciálně zaměřené třídy, flexibilně však využívá různých možností podpory těm, kteří ji potřebují. Zároveň však ukládá dětem přemýšlet o smyslu svého vzdělávání prostřednictvím systému povinně volitelných předmětů zavedeného před deseti lety, každoročně aktualizovaného na základě dotazníku zjišťujícího zájmy a potřeby žáků. Neprofiluje se tedy škola, ale individuálně se profilují děti.

Na webových stránkách školy www.zsmalika.cz najdete řadu přístupů pro práci s celou populací. Jsou zde také informace o absolventských pracích žáků, které jsou pro žáky devátých tříd povinné. Cílem absolventské práce je prezentace osobnosti žáka a jeho kompetencí. Absolventská práce má parametry diplomní práce

včetně například seznamu literatury a anotace v anglickém jazyce, prezentace a obhajoby. Největším rozdílem proti diplomní práci je rozsah (3–5 stran psaného textu kromě titulní strany a příloh). Je zřejmé, že se jedná o jednu z forem ověření dosažení klíčových kompetencí.

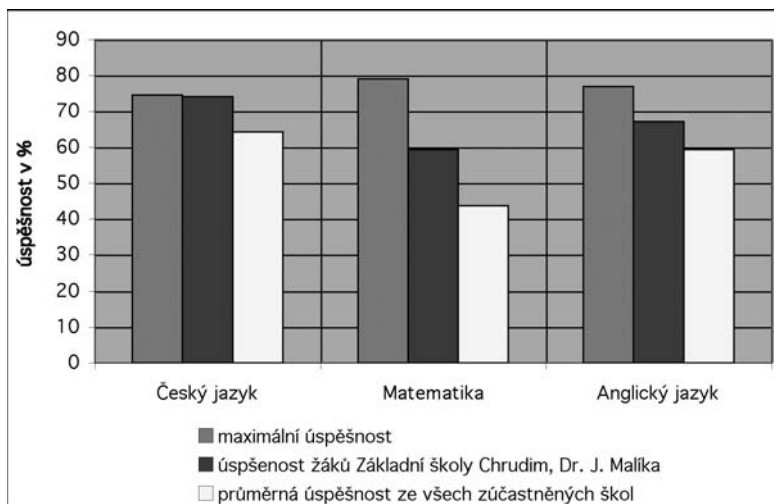
Níže uvádím dvě různá hodnocení výsledků vzdělávání, která nevyžadují žádný další komentář.

Hodnocení výsledků vzdělávání žáků 9. tříd 2008 - CERMAT			
počet zúčastněných žáků	68 549	68 585	68 357
	Matematické dovednosti	Dovednosti v českém jazyce	Obecné dovednosti
průměrný výsledek ze všech zúčastněných škol v ČR	36.1	56.3	48.7
průměrný výsledek ze všech zúčastněných škol v Pardubickém kraji	37.2	56.4	48.9
výsledek žáků Základní školy Chrudim, Dr. J. Malíka	42.3	64	58.2

SROVNÁVACÍ TESTY KALIBRO 2008 - 9. ROČNÍK

počet zúčastněných škol	131	128	101
	Český jazyk	Matematika	Anglický jazyk
maximální úspěšnost	74.5	79.1	76.9
úspěšnost žáků Základní školy Chrudim, Dr. J. Malíka	74.1	59.3	67.2
průměrná úspěšnost ze všech zúčastněných škol	64.3	43.7	59.3

Název příspěvku

„Jak ovlivňuje připravené prostředí školy rozvoj klíčových kompetencí“

Panelistka

Mgr. Zora Syslová

Kontakt

MŠ RADOST | Michalova 2, 628 00 Brno

1) Postavení podmínek v Programu mateřských škol podporujících zdraví

Naše MŠ vstoupila do Programu mateřská škola podporujících zdraví (dále jen MŠPZ) v dubnu roku 1997. Jednou z podmínek přijetí do tohoto programu bylo vytvoření projektu postaveného na formulování principů a zásad vedoucích k podpoře zdraví a k rozvoji zdravých životních návyků u dětí předškolního věku. Zásady kladou velký důraz na vytváření optimálního klimatu ve škole, na přípravu podmínek pro spontánní hru a pohyb a takový denní rytmus, který by dětem umožnil cítit se v mateřské škole bezpečně a strávit tu šťastné chvíle vyplněné smysluplnými činnostmi.

První, čemu jsme se museli naučit, byla týmová práce. K vypracování projektu jsme přizvali rodiče a další partnery, jakými jsou např. PPP, základní škola a zřizovatel. Zpočátku bylo těžké naučit se vyslechnout názory na vzdělávání nejmenších, tak širokého spektra lidí, a respektovat je. Dále bylo nutné zabývat se zdravým životním stylem učitelky. Uvědomili jsme si, že by nebylo možné naplnit cíle programu podpory zdraví, pokud se s nimi neztotožníme a nepřijmeme je za své.

Přes prvotní překážky jsme však vytrvali, protože nám všem šlo, shodně s filozofií programu MŠPZ, o odstranění rizik přetrvávajících

z minulého systému, která ohrožovala zdravý vývoj dětí předškolního věku a o vytvoření podmínek pro tělesnou, duševní a společenskou pohodu vedoucí k rozvoji zdravých životních návyků.

Jedním z východisek programu podpory zdraví v mateřské škole byly totiž výsledky longitudinální studie z let 1980 – 1989, která byla provedena pracovníky hygienické služby Státního zdravotního ústavu (Šulcová 1989). Zabývala se riziky, které brání optimálnímu rozvoji dítěte v prostředí školy.

Její součástí bylo šetření v mateřských školách. Z pozorování, rozhovorů a studia Programu výchovné práce pro jesle a MŠ v porovnání s vývojovými potřebami dětí a jejich skutečným naplňováním, byla vytipována pravděpodobná rizika a zdroje nepřiměřených a nadměrných zátěží v pedagogickém procesu MŠ, ke kterým patřilo např.:

- chybějící postupná adaptace
- vysoký počet dětí na třídách
- absence individuální práce s dětmi
- výchovná zaměstnání, která dostatečně nerespektují individuální tempo dětí, čímž vzniká chronická situace spěchu
- mylné chápání MŠ jako přípravy na základní školu
- převládající řízené činnosti ve vnuceném tempu místo činností spontánních
- přílišné akcentování rozvoje intelektových funkcí na úkor ostatních, zejména emocí

V roce 2000 byl autorským týmem Program MŠPZ přepracován a rozšířen o obsah vzdělávání postavený na rozvoji kompetencí. Kompetence byly tehdy nejen v předškolním vzdělávání, ale v celém vzdělávacím systému ČR pojmem dosud nepoužívaným.

Kompetence jsou jak v Kurikulu MŠPZ, tak v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání formulované jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.

Podmínky jsou, v duchu globálního a interakčního principu, silně provázány s rozvojem kompetencí, a pokud nejsou optimálně nastaveny, ohrožují jejich plné rozvinutí.

O tomto faktu jsme měli možnost se několikrát přesvědčit při vyhodnocování programu MŠPZ. Tato povinnost je dána všem mateřským školám přijatým do sítě MŠPZ v ČR. Naše MŠ prošla již čtyřmi autoevaluačními procesy. Po každém vyhodnocení tříleté vzdělávací etapy jsme si mohli ověřit, že zejména chování učitelek má zásadní vliv na rozvoj a chování dětí. Mohly bychom uvést několik příkladů, které dávají do souvislostí naplňování kompetencí s vytvářením optimálních podmínek pro jejich rozvoj. Není však účelem zabývat se všemi podmínkami, ale zdůraznit jejich význam v předškolním vzdělávání. Za všechny alespoň několik:

- a) Pokud učitelka nepoužívá např. slůvka „prosím“ a „děkuji“, je pravděpodobné, že se těmto společenským návykům nenaučí ani děti. Pokud učitelka neuplatňuje partnerskou, tzn. empatickou a naslouchající komunikaci, má to rozsáhlý negativní vliv na utváření sebepojetí dítěte. Tyto předpoklady tvoří součást podmínky *bezpečné sociální klima*;
- b) Budováním *podnětného prostředí* vytváříme prostor pro seberealizaci každého jednotlivého dítěte;
- c) Pokud chceme děti naučit pitnému režimu, musíme jej dodržovat i my, dospělí, což souvisí s další podmínkou, kterou je *životospráva*.

Prostřednictvím kritérií, které zpracoval tým autorek Programu MŠPZ v autoevaluačním dotazníku INDI MŠ si může kterákoli MŠ vyhodnotit, jaké připravuje prostředí a podmínky pro zdravý rozvoj dětí. Filozofie programu MŠPZ vychází z předpokladu, že rozvoj jedince (tedy i kompetenci) souvisí s prostředím, ve kterém dítě vyrůstá a které na něj působí. Výzkumy dokládají, že pozitivní postoj k dítěti a pozitivní příklady chování mají velký vliv na utváření jeho osobnosti (Helus, 2007).

Mateřská škola je prvním prostředím, do něhož dítě vstupuje z rodiny a které významně přispívá k jeho socializaci. Má sloužit jako model demokratické společnosti, jenž vede k toleranci, partnerství a spolupráci, má přispívat k utváření rovnocenných a odpovědných vztahů bez manipulace, strachu a agrese. *„Zpravidla však ve škole pracují lidé vychovaní ve zcela jiné politické kultuře, proto není jednoduché přijmout všechny důsledky demokratické praxe“* (Zelená kniha, 2002, s. 54).

Totéž platí o zkušenostech se zaváděním změn v naší MŠ. Po desetileté implementaci podpory zdravé a pravidelné autoevaluační činnosti se již podařilo realizovat změny, jakými jsou denní rytmus přizpůsobený individuálním potřebám dětí, otevřenost MŠ, partnerský přístup učitelky k dětem, týmová práce apod. Stále však platí, že je ještě mnohé co zlepšovat.

2) Požadavky RVP PV

Na obdobných základech jako Kurikulum MŠPZ, je vytvořený také Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), který vznikl o rok později. K jeho stěžejním částem patří rozsáhlé oddíly – **podmínky a obsah předškolní vzdělávání**.

Obsah vzdělávání je tvořen klíčovými kompetencemi - **k učení, k řešení problémů, komunikativními kompetencemi, sociální a per-**

sonální kompetencí a kompetencí činnostní a občanskou. Kompetence jsou rozvíjeny prostřednictvím pěti oblastí, které odpovídají vyvíjející se struktuře vztahů dítěte k sobě samému, k druhým lidem a k okolnímu světu. Jedná se o oblast *biologickou, psychologickou, interpersonální, sociálně – kulturní a environmentální.*

Zcela nové je formulování rizik, která by mohla ohrožovat naplňování výchovně vzdělávacích záměrů. Jde o popis podmínek a chování učitelky, které brzdí rozvoj plánovaných kompetencí, např.:

- nedostatek času a prostředků pro spontánní hru, k jejímu rozvinutí a dokončení
- nepřiměřené nároky na dítě, časté negativní hodnocení, kdy dítě opakovaně prožívá pocit selhání
- spěch a nervozita, omezování možností dítěte dokončovat činnost v individuálním tempu, nevhodné zásahy a přerušování činností dětí dospělými
- nevhodné vzory a modely chování (netaktní komunikace, nedostatek sociálního citění, ohleduplnosti a tolerance, necitlivé vztahy a postoje okolí)
- nedostatek empatie, neposkytování empatické odezvy na problémy dítěte
- autoritativní vedení, direktivní zacházení s dětmi
- manipulace dítěte tzv. pozitivními prostředky (citovými prostředky, chválením bez opodstatnění)
- příliš časté vystupování pedagoga v roli soudce
- ironizování a znevažování úsilí dítěte

Rizika zpravidla popisují opak toho, co je v dalším oddíle *Podmínky předškolního vzdělávání* charakterizováno jako optimální.

Můžeme si uvést konkrétní příklad, jak podmínky ovlivňují rozvoj kompetencí:

Příklad:

Kompetence sociální a personální:

„Samostatně se rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej“ (RVP PV 2005, s. 21)

Kompetence činnostní a občanské:

„Svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat a vyhodnocovat“

„Chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá“ (RVP PV 2005, s. 22)

Věcné podmínky:

„Hračky, pomůcky, náčiní a další doplňky nebo alespoň jejich podstatná část je umístěna tak, aby je děti dobře viděly, mohly si je samostatně brát a zároveň se vyznaly v jejich uložení: jsou stanovena pravidla pro jejich využívání pedagogy i dětmi.“ (RVP PV 2005, s. 33)

Psychosociální podmínka:

„Volnost a osobní svoboda dětí je dobře vyvážená s nezbytnou mírou omezení, vyplývajících z nutnosti dodržovat v mateřské škole potřebný řád a učit děti pravidlům soužití.“

Pedagogický styl, resp. způsob, jakým jsou děti vedeny, je podporující, sympatizující, projevuje se přímou, vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací pedagoga s dětmi. Je vyloučeno manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí z obavy o časové prostoje, podporování nezdravé soutěživosti dětí. Jakákoli komunikace s dítětem, kterou dítě pocítuje jako násilí, je nepřipustná.

Je uplatňován pedagogický styl s nabídkou, který počítá s aktivní spoluúčastí a samostatným rozhodováním dítěte. Vzdělávací nabídka odpovídá mentalitě předškolního dítěte a potřebám jeho života (je dítěti tematicky blízká, jemu pochopitelná, přiměřeně náročná, dítěti užitečná a prakticky využitelná).“ (RVP PV 2005, s. 33)

Organizace:

„Denní řád je dostatečně pružný, umožňuje reagovat na individuální možnosti dětí, jejich aktuální či aktuálně změněné potřeby.

Děti mají dostatek času a prostoru pro spontánní hru, aby ji mohly dokončit nebo v ní později pokračovat.

Veškeré aktivity jsou organizovány tak, aby děti byly podněcovány k vlastní aktivitě a experimentování, aby se zapojovaly do organizace činností, pracovaly svým tempem atp.“ (RVP PV 2005, s. 34)

Pokud se mají děti rozhodovat o svých činnostech samostatně a zodpovídat za svá rozhodnutí, bude nutné, aby jim bylo umožněno brát si hračky samostatně a aby nebyly závislé na pomoci a souhlasu učitelky. Pro to, aby si děti mohly brát hračky a vybírat herní kouty samostatně musí být nastavená jasná pravidla. Ta by měla vymezit, jakým způsobem používáme hračky, nářadí a herní kouty, jak se chováme, abychom neomezovali svobodná rozhodnutí ostatních atd. K tomu všemu je však třeba, aby učitelka respektovala rozhodnutí dětí, povzbuzovala je k samostatnosti, nezasahovala do jejich činností a tím snižovala závislost dětí na své osobě.

Rozvoj výše uvedených kompetencí je příkladem globálního a interaktivního přístupu v předškolním vzdělávání. Kompetence se nerozvíjí izolovaně, ale komplexně. Některé kompetence nelze rozvíjet tradičně, tzn. řízenými činnostmi. Převážná část kompetencí se týká

sociálních dovedností dítěte a osobnostních postojů, které se vztahují k tzv. *emoční inteligenci*. Rozvoj schopností z této oblasti vyžaduje možnost získávat zkušenosti v činnostech iniciovaných dětmi, v interaktivní práci ve skupině apod. Vzhledem k charakteru kompetencí je tedy pro většinu z nich nutné vytvářet celý komplex podmínek, aby se u dětí vyvíjely přirozeným každodenním žitím v mateřské škole.

3) Návaznost RVP PV na RVP ZV

Východiskem současné vzdělávací politiky, které se odráží ve všech rámcových vzdělávacích programech (zatím schválených pro předškolní, základní a gymnaziální vzdělávání), je přesvědčení, že člověk se musí vzdělávat po celý život. Zároveň poznatky lékařů, psychologů a pedagogů dokazují, že co si dítě odnese ze zkušeností a podnětů v prvních letech života, je trvalé. Proto je tak důležité, aby si již dítě předškolního věku osvojovalo základy klíčových kompetencí.

Kromě klíčových kompetencí jsou ve Školském zákoně (§2 zákona č.561/2004 Sb.) stanoveny zásady a cíle vzdělávání, platné pro všechny typy škol a stupně vzdělávání. Patří mezi ně např. zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, vzájemná úcta a respekt všech účastníků vzdělávání, zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě a výzkumu, uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních práv a svobod.

Tyto nejobecnější principy a zásady jsou dále specifikovány v rámcových vzdělávacích programech. To, co spojuje celý školský systém, jsou tedy zásady, kompetence a tři základní cíle vzdělávání (viz RVP):

1. Rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení
2. Osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Cíle, které prolínají všemi stupni vzdělávání, společně se zásadami uvedenými v §2 Školského zákona by měly zajistit postupnou proměnu české vzdělávací soustavy v souladu s evropskou vzdělávací politikou směřující k rozvoji moderní tzv. učící se společnosti.

V rámci klíčových kompetencí jsou v RVP PV formulovány kompetence, kterých by mělo dosáhnout dítě předškolního věku odcházející do dalšího stupně vzdělávání - základního.

Opticky se zdá, že RVP PV má pouze 5 kompetencí, tedy o 1 méně než RVP ZV. Ve skutečnosti tomu tak není, poněvadž 5. kompetence – činnostní a občanská v RVP PV v sobě sdružuje dvě samostatné kompetence RVP ZV. Je to zřejmé i z následujícího srovnání v tabulce. Z ní je také zřejmé, že návaznost jednotlivých stupňů vzdělávání skutečně existuje.

<i>Předškolní vzdělávání</i>	<i>Základní vzdělávání</i>
KOMPETENCE K UČENÍ	
<ul style="list-style-type: none"> • má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který je obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije; • soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů; 	<ul style="list-style-type: none"> • operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy; • samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti;

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

• všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí, přirozenou motivaci k řešení dalších problémů a situací je pro něho pozitivní odezva na aktivní zájem• řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého;• při řešení myšlenkových i praktických problémů užívání logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích;• rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli) a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit;• chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit;	• vnímá nejruznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností• samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy;• vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale; hledá konečné řešení problému• ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů;• kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopno je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí;

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ

• své jazykové a řečové dovednosti je schopno dále zdokonalovat, rozšiřovat svou slovní zásobu a aktivně ji používat k dokonalejší komunikaci s okolím;• dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.);	• využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi;• využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem;

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ	
<ul style="list-style-type: none"> • dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost; • ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje, v běžných situacích uplatňuje základní a společenské návyky, pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy; 	<ul style="list-style-type: none"> • podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá; • účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
KOMPETENCE OBČANSKÉ A ČINNOSTNÍ	KOMPETENCE OBČANSKÉ
<ul style="list-style-type: none"> • chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá; • má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat; • dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské); 	<ul style="list-style-type: none"> • rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka; • respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí; • chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti;

	KOMPETENCE PRACOVNÍ
<ul style="list-style-type: none"> • odhaduje rizika svých nápadů, jde kurážně za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem; • chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevěšmavost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky. 	<ul style="list-style-type: none"> • používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky; • přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot.

To, jaké prostředí je ve školách vytvářeno, souvisí především s **demokratizací vzdělávání**. Jde o celý komplex charakteristik, který pomáhá vytvářet dostatečně přitažlivé, stimulační a motivující prostředí pro rozvoj aktivního, tvůrčího a úspěšného člověka.

Vytváření optimálních podmínek se tedy netýká pouze předškolního vzdělávání, ale je nutné i pro navazující stupně vzdělávání. V RVP PV je podmínkám věnován větší prostor než ve vzdělávacích programech dalších stupňů. Také „rizika“ se již neobjevují v navazujících vzdělávacích programech. Je to pochopitelné z hlediska vývojových specifik předškolního věku. Přesto i v oblasti vytváření podmínek nacházíme ve vzdělávacích programech předškolního a základního vzdělávání určité shody.

Podmínky předškolního vzdělávání:	Podmínky základního vzdělávání:
<ul style="list-style-type: none"> • Věcné podmínky • Životospráva • Psychosociální podmínky • Organizace • Řízení mateřské školy • Personální a pedagogické zajištění • Spoluúčast rodičů 	<ul style="list-style-type: none"> • Prostorové a materiální podmínky • Podmínky pro hygienické a bezpečné vzdělávání a život školy • Psychosociální podmínky • Personální podmínky • Organizační podmínky • Podmínky spolupráce školy a rodičů žáků

V následující tabulce je vybráno jen několik málo příkladů konkrétních požadavků na optimální stav:

Předškolní vzdělávání	Základní vzdělávání
<ul style="list-style-type: none"> • Dětský nábytek, tělocvičné nářadí, zdravotně hygienické zařízení (umývárny, toalety) i vybavení pro odpočinek dětí (lůžka) jsou přizpůsobeny antropometrickým požadavkům, odpovídají počtu dětí, jsou zdravotně nezávadné a bezpečné a jsou estetického vzhledu. • Všechny vnitřní i venkovní prostory mateřské školy splňují bezpečnostní a hygienické normy dle platných předpisů (týkajících se např. čistoty, teploty, vlhkosti vzduchu, osvětlení, hlučnosti, světla a stínu, alergizujících či jedovatých látek a rostlin apod.). • Na budovu mateřské školy bezprostředně navazuje zahrada či hřiště. Tyto prostory jsou vybavené tak, aby umožňovaly dětem rozmanité pohybové a další aktivity. • Děti jsou každodenně a dostatečně dlouho venku, program činností je přizpůsobován okamžité kvalitě ovzduší. • Děti mají dostatek volného pohybu nejen na zahradě, ale i v interiéru mateřské školy. • Dětem je poskytována plnohodnotná a vyvážená strava (dle předpisu). Je zachována vhodná skladba jídelníčku, dodržována zdravá technologie přípravy pokrmů a nápojů, děti mají stále k dispozici ve třídě dostatek tekutin a mezi jednotlivými podávanými pokrmy jsou dodržovány vhodné intervaly. Je nepřijatelné násilně nutit děti do jídla. • V denním programu je respektována individuální potřeba aktivity, spánku a odpočinku jednotlivých dětí (např. dětem s nižší potřebou spánku je nabízen jiný klidný program namísto odpočinku na lůžku apod.). Donucovat děti ke spánku na lůžku je nepřijatelné. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zdravé prostředí učeben i ostatních prostorů školy – podle platných norem (odpovídající světlo, teplo, bezhlučnost, čistota, větrání, velikost sedacího a pracovního nábytku, hygienické vybavení prostorů). • Speciální učebny a prostory – tělovýchovné (i přírodní a pronajaté) vybavené bezpečným povrchem, náčiním a nářadím. • Vhodný stravovací a pitný režim žáků (podle věkových a individuálních potřeb žáků). • Prostory pro společné stravování k tomuto účelu náležitě vybavené a respektující hygienické normy a věkové zvláštnosti žáků. • Vhodná struktura pracovního, a odpočinkového režimu žáků a učitelů s dostatkem relaxace a aktivního pohybu. • Optimální režim života školy v souladu s věkovými potřebami žáků a jejich bezpečnosti (režim odpočinku, pohybový režim, stravovací a pitný režim, dodržování hygieny, zájmová činnost, mimořádné situace). • Vytváření pohody prostředí, dravého učení a otevřeného partnerství jak mezi žáky a učiteli, tak mezi učiteli a vedením školy. • Věková přiměřenost a motivující hodnocení – respekt k individualitě žáků, hodnocení v souladu s individuálními možnostmi a pokrokem, dostatek zpětné vazby, tolerantnost k chybám a omylům.

Předškolní vzdělávání	Základní vzdělávání
<ul style="list-style-type: none"> • Pedagogové se sami chovají podle zásad zdravého životního stylu a poskytují tak dětem přirozený vzor. • Děti i dospělí se cítí v prostředí mateřské školy dobře, spokojeně, jistě a bezpečně. • Ve vztazích mezi dospělými i mezi dětmi se projevuje vzájemná důvěra, tolerance, ohleduplnost a zdvořilost, solidarita, vzájemná pomoc a podpora. Dospělí se chovají důvěryhodně a spolehlivě (autenticky). • Pedagogové respektují potřeby dětí (obecně lidské, vývojové a individuální), reagují na ně a napomáhají v jejich uspokojování (jednají nenásilně, přirozeně a citlivě, navozují situace pohody, klidu, relaxace apod.). Děti nejsou neúměrně zatěžovány, či neurotizovány spěchem a chvatem. • Pedagog se programově věnuje neformálním vztahům dětí ve třídě a nenásilně je ovlivňuje prosociálním směrem (prevence šikany a jiných sociálně patologických jevů u dětí). • Specializované služby, jako je logopedie, rehabilitace či jiná péče o děti se speciálními vzdělávacími potřebami, ke kterým předškolní pedagog sám není dostatečně kompetentní, jsou zajišťovány ve spolupráci s příslušnými odborníky (speciálními pedagogy, školními či poradenskými psychology, lékaři, rehabilitačními pracovníky aj.). • Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nabídka odborné pomoci žákům a jejich rodičům – speciální pedagog, psycholog, asistent atd. • Poradní servis pro rodiče ve výchovných otázkách.

Provázanost cílů, klíčových kompetencí, ale i podmínek ve všech rámcových vzdělávacích programech je pochopitelná, protože všem typům škol jde při vzdělávání o to, aby z dítěte, žáka a poté také studenta vyrostl člověk a občan demokratického státu s kompetencemi, které odpovídají soužití v pluralitní společnosti.

LITERATURA:

České vzdělávání a Evropa. (Zelená kniha). Praha: Tauris, 1999.
ISBN 80-211-0312-4

HAVLÍNOVÁ, M. a kol. *Zdravá mateřská škola.* Praha: Portál, 1995.
ISBN 80-7178-048-0

HAVLÍNOVÁ, M., VENCÁLKOVÁ, E. a kol. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-383-8

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy.* Praha: Grada Publishing, 2007.
ISBN 978-80-247-1168-3.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha).
Praha: MŠMT, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Program výchovně vzdělávací práce pro jesle a mateřské školy. Praha: SPN, 1984.

Rámcový program pro předškolní vzdělávání. Věstník MŠMT, sešit 2, Ročník LXI, únor 2005.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.
Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005.

ŠULCOVÁ, E. *Význam předškolního věku pro zdravý vývoj populace.*
Československá psychologie, 1989, ročník XXXIII, č. 2, s. 193 – 204.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

4. Závěry z diskusních skupin

Odpolední jednání patřilo již tradičně diskusím. Záměrem organizátorů bylo především umožnit výměnu zkušeností z tvorby a začátků realizace ŠVP s důrazem na to, co se daří, na výměnu pozitivních zkušeností či poučení ze „slepých uliček“. Při sestavování diskusních skupin se dbalo maximálně na jejich heterogenní složení. Účastníci dostali již při prezenci v konferenčních materiálech otázky ke čtyřem diskusním okruhům.

Reflexe dopoledního jednání

Práce ve skupinách začala reflexí dopoledního bloku. Oceňován byl příspěvek dr. Košťálové, který přinesl inspiraci nového pohledu, zatímco příspěvek dr. Polechové podnítil prezentaci nejednotného postoje účastníků vůči selekci i potřebě integrace, otevřely se problémy s romskými žáky, s definicí nadaných dětí, byly sděleny negativní zkušenosti s dopady selekce.

Ve vystoupení zástupců škol by účastníci přivítali ještě více konkrétně zaměřených návrhů a nápadů vedoucích k inovaci výuky a postupů zavádění ŠVP ve školách, kladný ohlas byl na příklady projektového vyučování. K námětu vytváření vlastních žákovských knížek (vystoupení ZŠ T. G. M. Poděbrady) bylo vysloveno doporučení, aby hodnocení zahrnovalo i zpětnou vazbu pro učitele – vyjádření dětí k práci učitele.

Diskuse k první otázce - Co dobrého nám přinesl ŠVP?

(Vytvořil se ve škole kvalitnější tým? Objevili jste v průběhu právě něco nového o sobě, o své škole, o svých spolupracovnících, o dětech? Zaznamenali jste nějaké kladné ohlasy ze strany rodičů při tvorbě ŠVP, nebo nyní na začátku práce podle něj?)

Zkušenosti účastníků se dají shrnout do několika tematických okruhů:

POSTOJE KE ZMĚNĚ A POZNÁNÍ LIDÍ

- Ve sboru došlo ke krystalizaci rolí - rozdělení na ty, kteří reformu podporují (tzv. inovátoři), reformě potřebují porozumět (tzv. váhající) a reformu odmítají (tzv. nepřesvědčitelní), což odpovídá zkušenostem se zaváděním změn.
- Důležité bylo vytvoření jádra, které postupně dostávalo i ostatní lidi na svoji stranu.
- Práce na ŠVP měnila postoje učitelů k práci i osobnímu rozvoji. Z diskuse bylo patrné, že funguje princip participace: „Když se někdo podílí na formulaci pravidel pro svou práci (ať je to učitel nebo žák), lépe se ztotožňuje s těmito pravidly a snadněji je dodržuje.“
- Byly sdělovány i negativní zkušenosti, kdy někam dál se ve škole posunuli 2 – 3 jedinci, řada učitelů to bere jako nutnost, ale nevidí pozitiva.
- Za kladný moment považovali zástupci ZŠ odchod těch učitelů ze škol, kteří se neztotožnili s výslednou profilací školy a navrženými inovacemi.
- Byly zaznamenány odlišnosti mezi 1. stupněm (nedošlo k rozdělení týmu, při tvorbě ŠVP systematizovali již realizované činnosti a přístup) a 2. stupněm (došlo k rozdělení týmu a většina reformu odmítala).
- Práce na ŠVP byla stimulem, otevřením příležitosti pro učitele, aby pracovali sami na sobě (vzdělávali se, zdokonalovali se ve schopnosti vyučovat...). Každý jednotlivý učitel byl nucen zamyslet se nad tím, jak učí i nad dalším směřováním školy, ať už byly závěry, ke kterým dospěli, jakékoliv.
- V řadě škol se nastartovala komunikace uvnitř učitelského sboru, otevřela odbornou debatu nad vzdělávacími strategiemi, donutila učitele nově promýšlet a jasně strukturovat činnosti, které ve škole realizují.
- Diskutující se shodli na tom, že práce na ŠVP vedla především ke stmelení kolektivu, a to jak v MŠ, tak v ZŠ, i když někde to

byl jen dočasný účinek. Zkušenost z MŠ ukazuje, že je to zákonitý vývoj: po období nadšení v průběhu tvorby ŠVP přichází období útlumu, stagnace a postupného zavádění ŠVP do praxe.

- Učitelé se vzájemně poznali i po jiných než pracovních stránkách.
- Největší posun vidí většina v týmové spolupráci – že se něco takového na škole začalo vůbec dělat, že se překonávaly různé překážky, že se učili „za pochodu“.

ROLE ŠVP V KAŽDODENNÍM ŽIVOTĚ ŠKOLY

- ŠVP je pro učitele oporou, podnětem pro změny, neboť vymezuje cíle; v tomto smyslu je pro školu ŠVP vizí – společně ujasnění cesty a směřování; byl uveden příklad ze základní školy, kde učitelé srovnávají svou vyučovací praxi se ŠVP a když narazí na to, že něco nedokáží realizovat, pozvou si kolegu na hospitaci a společně hledají způsob, jak to zvládnout.
- V krizových situacích se učitelé dívají do ŠVP, co si tam napsali. Tím někdy i zjišťují, co tam mají za chyby, diskutuje se, co se dá zlepšit, doplnit.

ROLE ŘEDITELE

- Shoda panovala v názoru, že postoj ředitele k ŠVP je velmi důležitý - ředitel musí mít zájem, musí být tahounem sboru, musí chtít změny. Např. účastník ze školy, která se nijak významně zatím neposunula, konstatoval, že jejich ředitel neví, jak učitele motivovat a vysvětlit jim výhody ŠVP.
- Kromě tohoto konstatování se objevily v diskusi dvě stěžejní zkušenosti:
 - Nestačí, když má ředitel srovnané své představy, musí se svými myšlenkami dolů, k učitelům. Vše se musí stavět postupně, nejde to dělat tak, že ředitel to vymyslí a učitelé pak doplní; je třeba postupovat v určitých fázích, a to jen tak rychle, jak tým stačí.

- Řediteli se nevyplatí příliš prosazovat svoje návrhy a řešení. Učitelé oceňují, když mají možnost do věcí mluvit. Potom jsou lepší výsledky. Tak se třeba stalo, že v ŠVP zůstaly i věci, o kterých ředitel ví, že jsou nereálné; pokud učitelé nesdíleli jeho pohled, neopravoval je, nechává, aby učitelé sami přišli na to, že tam něco nepatří; v některých případech to již zjišťují.

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

- Při tvorbě ŠVP a obecně v souvislosti s kurikulární reformou se zjistilo, že absolventi vyšších a vysokých pedagogických škol nejsou připraveni na praxi a práci dle RVP – přítomní se shodli na potřebě upozornit na tuto skutečnost (systémový problém je ten, že praxe je až na konci studia a přístup k alternativním přístupům vyučování je omezený a nesystematický). Další vzdělávání má navazovat na pregraduální, ne ho suplovat.
- DVPP k podpoře kurikulární reformy je vnímáno dvojím způsobem:
 - Na jedné straně je to zvýšená potřeba vzdělávat se a společně s tím překonávání různých překážek jako jsou např. podmínky suplování, nedostatek kvalitních lektorů (i v souvislosti s určitými obdobími roku), někde učitelé odmítají vzdělávací akce ve dnech volna. Zazněla i potřeba materiální podpory (např. pro financování školení – vysoká cena kurzů v krajích).
 - Na druhé straně je tu pocit „přeškolenosti“ a potřeba času, aby mohli poznatky z absolvovaných kurzů postupně aplikovat.
- Byl zmíněn požadavek mít možnost vzdělávat celé sbory pedagogů (návrh využít k tomu čas pro samostudium), případně mít potřebné nástroje k motivaci absolvovat kurzy směřující k podpoře reformy.

- Tam, kde učitelé absolvovali společné vzdělávání ještě před nebo na začátku tvorby ŠVP, ovlivnila tato skutečnost tvorbu ŠPV velmi pozitivně.

ZKUŠENOSTI S RODIČI

- Zkušenost většiny škol je, že rodiče o ŠVP nejeví zájem. Na jedné škole proběhla i schůzka s rodiči – z 1 400 pozvaných přišlo 50, i to považují za úspěch. Rodičům říkali, že musí cca rok vydržet, že cílem je, aby se v budoucnosti vzdělávaly jejich děti kvalitněji.
- Učitelé se snaží vysvětlovat záměr reformy rodičům – v souvislosti s tím byla všemi zmiňována potřeba medializace a kvalitního zpřístupnění myšlenek kurikulární reformy rodičům, což je beze sporu úkol MŠMT. Nyní se daří rodiče informovat např. na třídních schůzkách. Od rodičů jsou zaznamenány pozitivní reakce, když je věnován čas jejich informování a vysvětlení celého konceptu reformy (a ne pouze krátké spoty, případně výroky vytržené z kontextu prezentované médií).
- Někde v průběhu tvorby ŠVP zapojili i rodiče, což se promítlo do zlepšení spolupráce rodičů se školou.
- V mateřských školách obecně došlo ke zlepšení spolupráce s rodiči. Rodiče chodí do školy pouze, když ví, že to má smysl, když se dozví něco užitečného. Je nutné se k nim chovat jako k osobám kompetentním, vzdát se blahosklonné nadřazenosti odborníka. Byla prezentována zkušenost jedné MŠ, kde se s rodiči scházejí každý měsíc, díky tomu se MŠ změnila v otevřenou školu, čerpající podnětné zpětné vazby od rodičů. Na těchto schůzkách společně s rodiči se ohlížejí za uběhlým měsícem v MŠ, ale zároveň společně plánují měsíc příští. MŠ si zformulovala tzv. 17 sdružených ukazatelů (SUKŮ), které uvádějí, jak by se děti v určitých situacích měly projevat.

ČAS SETKÁVÁNÍ

- Probíhají konzultace v rámci porad; celkově se učitelé častěji setkávají (jsou nuceni dotvořit ŠVP), je to povinnost, ale také příležitost.
- Ve škole kvůli ŠVP došlo i ke změnám v rozvrhu, protože jinak učitelé neměli čas se sejit.
- Týmová práce se na škole, která má 50 učitelů, řešila tak, že vznikly dva týmy: asi deset lidí, kteří jsou trošku dále a vysvětlují to těm ostatním – ti se setkávají v průměru jednou za tři týdny. Zbytek sboru se setkává dle potřeby.

Diskuse k druhé otázce - Domluvili jste si v průběhu práce na ŠVP nějaké strategie přístupu k dětem, které jste do té doby neměli definovány?

(Ve vyučování? V klasifikaci? Ve školním řádu? Jinde? Zaznamenali jste již v souvislosti s touto změnou přístupů i změnu v chování u dětí?)

- Ve 4. diskusní skupině se v úvodu ujal slova zástupce VÚP, PaedDr. J. Tupý, který konstatoval, že na školách stále ještě dochází k záměně termínů: společné výchovné a vzdělávací strategie jsou v ŠVP mnohých škol zaměňovány za vzdělávací cíle. Na druhou stranu ale dr. Tupý přiznal, že vzdělávací strategie jsou jedním z nejtěžších a nejpodstatnějších článků v celém reformačním procesu a bude ještě nějakou dobu trvat, než se s nimi naučí učitelé pracovat. Praxe bývá taková, že si jednotlivé školy naformulují své společné vzdělávací strategie, ale bohužel v průběhu školního roku nedochází k jejich uplatňování v praxi.

CELKOVÝ PŘÍSTUP K DĚTEM

- Uplatňují více partnerský přístup, učitelé přijímají názory žáků. Díky tomuto přístupu učitelů dochází k redukci kázeňských problémů. Autoritativní styl má více kázeňských pro-

blémů, ale bohužel někteří to ještě nepochopili, proto více přitvrdili – reakce dětí je opačná, než si učitelé myslí, pak více zlobí.

- Učitelé více umožňují dětem diskutovat. Mění se náhled na „zlobení“ - aktivní a „živé“ dítě nemusí znamenat neukázněnost.
- Využívají se momenty konfliktů k vyjasnění pojmů partnerský vztah (např. když žák do sebehodnocení napsal, že se nic nenaučil, učitelka to brala jako provokaci a chtěla uplatňovat autoritativní přístup a potrestat ho důtkou).

KLASIFIKACE

- Ve škole, kde učí podle ŠVP již 2. rokem, loni pracovali na systému hodnocení, na možnostech a způsobech hodnocení, snažili se dohodnout, jak hodnotit projekt.
- Mezi diskutujícími byli zastánci jak slovního hodnocení, tak klasifikace – u obhájce klasifikace se ukázalo, že se ve škole díky tvorbě ŠVP podařilo stanovit a sjednotit kritéria hodnocení (obecně i v rámci předmětů a to na základě diskuse v učitelském sboru).
- Někde slovní hodnocení naráží na nevoli rodičů (považují je za méně hodnotné, chtějí známky), jinde dosáhli s rodiči v tomto ohledu konsenzus a používají slovní hodnocení.
- Na škole byly zrušeny žákovské knížky, mají portfolia, byla připravena kritéria pro hodnocení. Pracují s týdenním plánem – jsou tam cíle, hodnocení, i známky, postupně odstupují od klasifikace.
- Dost účastníků hovořilo o zavádění sebehodnocení žáků (u zvládnutí učiva i u kompetencí).

PRAVIDLA, ŠKOLNÍ ŘÁDY

- Osvědčuje se zapojení dětí do vytváření si pravidel chování a dalších regulí. Tím, že se tohoto procesu účastní společně

učitelky a děti, mají děti vyšší motivaci k dodržování pravidel a učitelé jsou nuceni reagovat na realitu. Účastnice z MŠ připomínaly, že společným vyvozením pravidel práce teprve začíná, je potřebná trpělivá a systematická práce s pravidly, vedení k dodržování dohodnutých pravidel.

- Dobře byla přijata změna ve školním řádu jedné mateřské školy – všechny negativní formulace „co se nesmí“ byly nahrazeny tím, co se má dělat, byla zakotvena pozitiva, jak pro děti, tak i pro rodiče.
- Žáci si často neumí naslouchat, musí se to učit; je třeba nastavit pravidla naslouchání v každé třídě, pak ty společně pro celou školu.
- Úpravy školních řádů více dbají na potřeby žáků: dotvářelo se trávení přestávek, někde se revidovala jejich délka, zřizovaly se příjemné, relaxační, odpočinkové kouty, někde i herna, žáci mohou do tělocvičny, nainstalovali stolní fotbal, mohou ven..., ale také se stanovila pravidla, která umožňují, aby si učitel o přestávce také odpočinul.

OBTÍŽNOST A ČAS

- Nové strategie byly promyšleny až v souvislosti s nutností zaměřit se na klíčové kompetence.
- Byla to jedna z nejtěžších změn – ve školách jsou zavedeny jisté stereotypy a mnozí pedagogové si změny nedovedli představit.
- Nejdůležitějším se jeví konsenzus mezi pedagogy, k němuž je třeba poskytnout dostatečný čas (a také čas např. na proškolení). Zavádění nových postupů velmi napomáhá, když je učitelé mají možnost někde vidět.
- Rovněž je třeba čas na postupné zavádění nových strategií (např. přechod od homogenních skupin k heterogenním skupinám dětí v MŠ trval 3 roky) a jejich ověřování – nelze „na místě“ otočit rozeplutou loď – jde o „změnu kurzu“.

DALŠÍ STRATEGIE

- Účastníci zmiňovali zavedení integrovaných předmětů, projektové vyučování, zavedení nebo rozšiřování kooperativní výuky, dávání žákům co nejčastěji možnost výběru, vrstevnické učení, výměna rolí učitel – žák, příprava besed žáků vyšších ročníků pro mladší děti, vedení dětí k samostatnosti a zodpovědnosti zadáváním tvořivých úkolů, v MŠ komunikace „z očí do očí“, možnost volného přístupu dětí do jiných tříd, v 5. třídě byly dobré zkušenosti s metodami kritického myšlení, koncem roku je znát kladný posun v učení i chování žáků.

Diskuse k třetí otázce – Jak se vám daří při práci rozvíjet klíčové kompetence?

(Našli jste si pro jejich realizaci nějaké metody, způsoby práce, „figle“? Jak, čím posun v KK ověřujete?)

POCHOPENÍ PODSTATY

- U některých učitelů se klíčové kompetence už opravdu promítají do plánování běžných vyučovacích hodin, a to jak volbou obsahu (učitelé si kladou otázku: jaký obsah nejlépe odpovídá jak očekávanému výstupu mého vzdělávacího oboru, tak i té klíčové kompetenci, kterou chci rozvíjet) tak i volbou metod (učitelé si kladou otázku: jak žákům předávat tento obsah tak, aby současně rozvíjeli danou klíčovou kompetenci – například jestliže chci rozvíjet personální a sociální kompetence, mohu zvolit metodu kooperativního vyučování).
- V praxi se ukázalo, že naplňování klíčových kompetencí by nemělo být vyčleňováno jako cosi zvláštního – klíčové kompetence by měl obsahovat a jejich naplňování by měl zajišťovat každý projekt, to však klade důraz na přípravu učitele a strukturování výuky.

- Z tohoto hlediska je důležité promýšlení hodiny (vztahy, souvislosti...), učitel dělá spoustu věcí intuitivně. Řada učitelů poznává, že určité kompetence u dětí rozvíjeli už před ŠVP (někde to měli třeba pojmenováno jako učení pro život, životní dovednosti), nyní se učitelé připravují na to cíleně, sledují, co dělají dobře a na co se zapomíná.

OVĚŘOVÁNÍ KOMPETENCÍ

- K ověřování posunu v klíčových kompetencích lze užít např. projektovou výuku - jakmile se změní organizační forma výuky, pedagog si lépe uvědomí klíčové kompetence, uvidí je v projevech a chování dětí.
- V praxi se ověřilo (pomocí testů SCIO), že i když děti nebyly v testovaném učivu vzdělávány, dokázaly si poradit a úkoly nadstandardním způsobem řešit (dané klíčové kompetence, které se u nich rozvíjely, jim to umožňovaly).
- Práce s klíčovými kompetencemi musí být velmi propojena s žákovým sebehodnocením. Cesta je trnitá, jsou různé způsoby dosažení: na 1. stupni fungují týdenní plány, ale moc se zatím nedaří jejich přenos na 2. stupeň. Tam zatím fungují tzv. žákovské diáře – nejen, že se tam zaznamenávají úkoly, ale také se tam hodnotí, žák uvádí, jak stíhá učivo, jak je zvládá.
- Hlavní změna, která je patrná, spočívá ve větší samostatnosti dětí, v jejich schopnosti vyjádřit svůj názor.
- V 1. třídách jsou patrné pozitivní změny chování dětí, je znát práce mateřských škol v tomto směru. Problematičtější jsou 6. třídy.
- Zásadnější změny ale ovšem ještě nenastaly, a to vzhledem k tomu, že uběhlo příliš málo času na tak zásadní hodnocení. Objevil se i názor, že ještě nelze říct, jak se rozvíjení klíčových kompetencí daří, že se to dá zjistit, až děti vyjdou ze školy.

ČŠI

- Podle zástupce ČŠI došlo v oblasti rozvíjení klíčových kompetencí u žáků jen k minimálním změnám, jak napovídají probíhající hospitace na navštěvovaných školách.
- Nezávisle v jiné skupině zazněl názor, že pro hodnocení klíčových kompetencí je třeba mít připravená kritéria. Otázkou je, zda je má již také ČŠI (současně byla vyjádřena pochybnost, že je pravděpodobně zatím nemá, také se to učí, ale pak nemůžou provádět v tomto ohledu inspekční činnost).

OSVĚDČENÉ METODY

- Za dobrou příležitost jak pro rozvíjení klíčových kompetencí, tak pro sledování jejich projevů u dětí označila řada účastníků ze své zkušenosti projektové vyučování.
- Další dobré zkušenosti byly referovány s realizací celoškolské dílny (spolupráce + věková heterogenita), s cíleně zaměřenými výlety, školami v přírodě, prožitkovým učením.
- Pokud jde o způsoby, jak si učitelé uvědomují příležitosti k rozvoji klíčových kompetencí, často byly zmiňovány hospitace (včetně hospitací mezi pedagogy z 1. a 2. stupně, mezi pedagogy MŠ a ZŠ), ukázkové hodiny, společné výjezdy sboru. Diskutujícím se osvědčily metody, které získali v kurzu Kritického myšlení, v kurzu Respektovat a být respektován a také kurzu Tvořivá škola (1. stupeň ZŠ). Důležitá je především aplikace poznatků a dovedností (absolvování kurzu vs. přenesení poznatků z kurzu do praxe).

Diskuse ke čtvrté otázce – Jste se svým ŠVP spokojeni? Zůstanete u původního znění? Plánujete do budoucna nějaké změny v ŠVP?

- Zkušenosti mateřských škol jednoznačně ukazují, že ŠVP je a má být živým dokumentem – některé MŠ mají již 2. nebo 3. verzi. Také ZŠ, která učí podle ŠVP již od roku 2005, ho nyní přerabovává.

- To, že bude potřeba měnit ŠVP, je jasné již v prvním roce. ŠVP se vyvíjí, změny se plánují všude. Zůstává filozofie školy, ta je dlouhodobější, ostatní se bude měnit podle zkušeností (např. aby progresivní výukové strategie nebyly formální).
- Cílená reflexe ŠVP je plánována po dvou letech, ale mnoho účastníků během diskuse vyjádřilo potřebu dřívějších průběžných úprav ŠVP.
- Byl popsán i případ, kdy ŠVP byl napsán tak, že vyjadřuje spíše přání, které učitelé nejsou schopni nyní naplnit – ale toto přání slouží jako vize – díky konfrontaci textu ŠVP se současnou realitou se však ukazuje, že ŠVP musí být přepracován.
- Je třeba důsledně využít možností vlastního hodnocení (a k plánování využívat především evidence-based data, na což je upozorňováno i v prezentaci P. Polechové).
- Pouze ojediněle zazněl názor, že otázka je předčasná, neboť zatím uplynul krátký čas na hodnocení.
- Dr. Tupý z VÚP uvedl jako perličku zkušenosti z tvorby ŠVP ve Finsku před třiceti lety - Finové se tehdy potýkali se stejnými problémy jako my dnes.

Ze zápisů šesti diskusních skupin zpracovala:

PhDr. Jana Nováčková, CSc.

Moderátoři a zapisovatelé diskusních skupin:

1. skupina: RNDr. Jana Straková, RNDr. Anna Jelínková
2. skupina: Mgr. Jaroslava Simonová, Mgr. Tomáš Blaha
3. skupina: Zdena Vildová, Mgr. Jitka Požárová
4. skupina: Mgr. Zdeněk Dlabola, Mgr. Markéta Králíčková
5. skupina: Mgr. Vladimír Srb, Bc. Lucie Marešová
6. skupina: PhDr. Jana Nováčková, CSc., Mgr. Blanka Toušková

Sborník z VI. otevřené konference SKAV, o. s.

Vydala Stálá konference asociací ve vzdělávání, o. s.
kancelář | Na Poříčí 12 | 110 00 Praha 1
(T) +420 774 446 636 | info@skav.cz | www.skav.cz

Praha 2008

144 stran

Editorka Markéta Ševčíková

Odpovědná redakce a jazyková úprava Markéta Ševčíková

Obálka Markéta Ševčíková

Grafická úprava a zlom AMOS Typografické studio s.r.o.

Tisk Amos Typografické studio s.r.o., Opletalova 55-57, 110 00 Praha 1

Formát A5

Náklad 120 ks

Neprodejné

Stálá konference asociací ve vzdělávání, o. s.
kancelář | Na Poříčí 12 | 110 00 Praha 1
(T) **+420 774 446 636** | info@skav.cz | www.skav.cz